

הלכה לתלמיד

מדריך למורה

חוברת עבודה ולימוד דינים
מותאמת לפי מנהגי העדות השונות

עמוס מימון

על פי תכנית הלימודים החדשה של משרד החינוך
החל משנת הלימודים תשע"ב
לכיתה ג

אישור מס': 2506
אושר בתאריך: 3.4.2013

הלכה לתלמיד

כיתה ג

עמוס מימון

© כל הזכויות שמורות למחבר עמוס מימון
רח' שחף 58 ת"ד 625, יד בנימין
טל' 08-8693195, נייד: 0527994208, 0523947530

עריכה תורנית מדעית: הרב מיכה שגב
עריכה פדגוגית: ד"ר דרור חוברה
עריכה לשונית: מיטל שרף
עריכה מגדרית: יעל מימון
ייעוץ: נעמי כהן ואסתר אביקר
עיצוב גרפי: רחל שמיר
איורים: דני דביר ז"ל
אליסוף מיארה, אביטל שיף

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמחבר.

נדפס בישראל תשע"ג

תוכן העניינים

5	אל המורה
7	א. דרכי ההוראה
11	ב. מעלת לימוד תורה והלכה לילדים
12	ג. מטרות שיעורי ההלכה
13	ד. מה בחוברת?
14	ה. הדרכה לשימוש יעיל בחוברת לתלמיד ובמדריך למורה
16	ו. המדריך למורה
17	ז. תכנית הלימודים מתוך קיצור שולחן ערוך מקור חיים
	מפרט המטרות, המיומנויות, הצעות דידקטיות, הרחבות והמקורות
22	לפרקי הלימוד
22	פרק א - ימי הרחמים והסליחות
23	פרקים ב-ג - מנהגי חודש אלול
24	פרק ד - הלכות ראש השנה
25	פרק ה - עשרת ימי תשובה
26	פרק ו - ערב יום הכיפורים
27	פרק ז - תפילות יום הכיפורים
29	פרקים ח-ט - דיני סוכה
30	פרקים י-יא - הלכות ארבעת המינים
31	פרק יב - הושענא רבה
32	פרק יג - שמיני עצרת ושמחת תורה
33	פרקים יד-טו - הלכות בשר וחלב
37	פרקים טז-יח - מבוא להכשרת כלים, שאלת רב והכשרת כלים
38	פרקים יט-כ - הלכות מאכלים אסורים ותולעים במזון
39	פרק כא - איסור אכילת דם
39	פרקים כב-כג - הלכות חנוכה
41	פרקים כד-כו - סוגי הברכות, ברכות העץ, האדמה ושהכול
42	פרק כז - הלכות תרומות ומעשרות
43	פרקים כח-כט - הלכות צדקה
44	פרקים ל-לא - הלכות פורים
46	פרק לב - ימי חג הפסח
46	פרקים לג-לד - איסור חמץ ודיני בדיקת חמץ
48	פרק לה - דיני אפיית מצה
48	פרק לו - ליל הסדר

	פרקים לז-לח - מבוא למצוות השבת אבדה ורבי חנינא ומצוות השבת אבדה
49	השבת אבדה
	פרקים לט-מא - דיני מצוות השבת אבדה, השמירה והטיפול באבדה וסדר ההכרזה
50	באבדה וסדר ההכרזה
54	פרקים מב-מג - הלכות שבועות ושמחת יום טוב
55	פרק מד - הלכות ברכות התורה
55	פרקים מה-מז - הלכות תעניות ציבור וימי בין המצרים
58	עמוּדֵי הַהֶלְכָה / גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - ר מ ב " ם - רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן מִיָּמוֹן
60	עמוּדֵי הַהֶלְכָה / גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - רַבִּי יוֹסֵף קָאָרוֹ - מָרְן - הַבֵּית יוֹסֵף
62	עמוּדֵי הַהֶלְכָה / גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיהוּ מוּיֵלְנָא
	עמוּדֵי הַהֶלְכָה / גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר הַכֶּהֵן מֵרַאדִּין -
64	"הַחֶפֶץ חַיִּים"
68	עמוּדֵי הַהֶלְכָה / גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - רַבִּי יִשְׂרָאֵל אַבּוּחֶצִירָה

“וְיִהְיֶה נֶעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כֹּונְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כֹּונְנָהוּ”
(תהילים צ, יז).

“הַלְלֵיָהּ אֹדָה ה' בְּכָל יָלֵב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי ה' דְּרוֹשִׁים לְכָל חִפְצֵיהֶם: הוֹד וְהָדָר פִּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד” (תהילים קיא, א-ג).

השיר והשבח לחיי עולמים אשר זיכני להסתופף באוהלה של תורה, לזכות ולזכות את ילדי ישראל בחיבורים המורים להם בתחילת דרכם את ההלכה אשר יעשון. בראשית הדרך חרדתי חרדה גדולה לעסוק בעניינים אשר נפש יהודי תלויה בהם, מפאת גודל האחריות והקשיים הרבים שעמדו בדרך. אך בראותי בסייעתא דשמיא גדולה כי חיבורי (“פרקי הלכה” לכיתות ב-ו; “שבת לעם” – ביאור יסודות הלכות שבת; “תפילת אמת”, העוסק בנושא התפילה ובמידת האמת; “שמע בני”, העוסק באיגרת הרמב”ן ובעבודה על המידות) התקבלו בצימאון רב, ראיתי בהמשך עבודה זו מעין שליחות מן שמיא.

בשנת תשע”ב החליטו במשרד החינוך לעדכן ולשנות את תכנית הלימודים בהלכה, דבר שאתגר אותי במשימה כמעט חדשה. ראיתי בהזדמנות זו מתנה משמיים להפיק את הלקחים מן החוברות הקודמות ולהכין לילדי ישראל חוברות ראויות ומשובחות יותר המאושרות על ידי משרד החינוך. בתפילה חרישית, בגיל וברעדה ניגשתי למלאכת הקודש.

בסייעתא דשמיא זכיתי שהחוברות החדשות “הלכה לתלמיד” אושרו על ידי משרד החינוך כספרי לימוד מאושרים וברוך ה' קנו להם את הדרך בקרב מורי ישראל בבתי הספר השונים ברחבי הארץ בכל המגזרים, והתקבלו באהבה ובחן בקרב ילדי ישראל שיחיו בארץ ובחו”ל. ועתה בסייעתא דשמיא ובדחילו ורחימו ניגש אני למלאכה להשלים את הסדרה לכיתות א-ג.

ואני תפילה

ברצוני לציין כי אין בכוונתי חלילה שספר זה יהיה מקור לפסיקת הלכה. כל מטרתו היא לחשוף את הלומד הצעיר למושגים ההלכתיים הקשים בנושאים השונים בצורה חווייתית ומאתגרת, אשר תעזור לו לפשט את ההלכות ואת המושגים המורכבים, וכך ימצא דרך קלה ונוחה להבנת החומר, ומתוך כך יתחזק לימוד ההלכה בעניינים

אלו, ובכך נזכה להגדיל תורה ולהאדירה. **אמן. עיניי לשמיא ואני תפילה לחי עולמים, שנזכה שחוברות אלו יאירו את הדרך לילדי ישראל בלימוד ההלכה בתחילת דרכם.**

"יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם" (מסכת ברכות, דף כ, ע"ב).

"ויהי רצון מלפניך ה' או"א שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות, הן בהוראה הן בלימוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת, ואל תצל מפני דבר אמת עד מאוד, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (טורי זהב, או"ח סי' קי, ס"ק ח).

**בברכת התורה ולומדיה
עמוס מימון**

א. דרכי ההוראה

רבות הן דרכי ההוראה, ננסה בקצירת האומר להביא בפניכם יסודות בחינוך, המשולים לאורות המאירים לנו דרכי ההוראה, ויאירו לנו את הדרך שבה נלך בהוראת תלמידינו ובחינוך בנינו נ"י. היה מקום להאריך בכל אחד ואחד מיסודות אלו, אך אין כאן המקום.

1. סידור החומר ומאור הפנים

רש"י בביאורו לפסוק: **"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לַפְּנֵיהֶם"** (שמות כא, א), ה' אמר למשה כי אין די בללמד את ישראל את התורה, אלא עליו להתאמץ להסביר להם את טעמי המצוות ולערוך בפניהם את החומר כשולחן המוכן לאכילה. מדברי רבי עקיבא בגמרא (עירובין, נד, ע"ב) למדנו כי לא די ללמד את החומר בלבד, אלא עלינו להוסיף לתלמידינו שלושה כלים או יסודות בחינוך:

1. לסדר את החומר ולבנות אותו כך שייקלט בזיכרון תלמידינו ומתוך כך יופנם בלבם הלכה למעשה.
2. להטריח את עצמנו לבאר להם את טעמי המצוות ואת פרטי ההלכות.
3. להאיר פנים לתלמידינו כדי שיתקרבו אלינו ויקבלו דברינו באהבה.

2. אחריות התלמידים

עם כל זאת, חשוב להחדיר בלב תלמידינו כי אינם פטורים מאחריות. חובת סידור הלימוד אינה מוטלת על הרב (המורה) בלבד, אלא אף על התלמידים, כפי שמובא בגמרא (תענית, ח, ע"א): אם התלמידים אינם מבינים את דברי רבם, עליהם להשתדל רבות אצל רבם כדי שיבאר את דבריו שוב ושוב. עוד מסופר על ריש לקיש, אשר היה מסדר את משנתו ארבעים פעמים כנגד ארבעים יום שניתנה בהם תורה למשה מסיני, ורק לאחר מכן היה נכנס ללמוד מרבי יוחנן רבו.

3. חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דְרָכּוֹ

האדמו"ר מפיאסצנה, בעל חובת התלמידים, למד מהפסוק (משלי כב, ו): **"חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דְרָכּוֹ"** כמה יסודות ואבני דרך בחינוך:

1. החינוך הוא ההתחלה ומתחיל מינקות.
2. החינוך מינקות ניטע בחניך באופן החזק ביותר.
3. לחנך בדרכי נועם ולא בכפייה.
4. להכיר ולחנך כל נער ונער לפי מידותיו ויכולותיו.
5. על המחנך להכיר במעלותיהם של תלמידיו ובחסרונותיהם.

6. על המחנך להקטין עצמו ולהתנהל עם תלמידיו כביכול כנער.
7. על המחנך להחדיר בתלמידים שעיקר האחריות לחינוכם מוטל עליהם ולא על המורה.

על אף מסירות המחנך והשתדלותו להחדיר בלב תלמידיו יראת ה', חייבים התלמידים להפנים שעיקר האחריות מוטל על כתפיהם. רק כך התלמידים ינהגו כבוגרים וייקחו אחריות על מעשיהם וממילא ישתדלו יותר להצליח בלימוד התורה.

4. השליחות החינוכית

הרב חייב לחוש בשליחות הגדולה המוטלת על כתפו מחד גיסא, ובענווה גדולה שצריכה להיות חלק מאישיותו בתפקיד זה. כפי שמסביר הראי"ה קוק בעולת ראייה את צמד המילים הראשונות שכל יהודי אומר בבוקר כשהוא קם משנתו: "מודה אני", ראשית מודה ומתבטל קמיא קודשא בריך הוא, אך אסור שענווה והתבטלות זו יביאו אותו לחוסר עשייה או לזלזול במעשיו הפשוטים כביכול. ההיפך.

לפיכך, מיד אחרי ההודאה יש לומר אני, להבין שעצם מציאותו בעולם מכריחה אותו להכיר בערך עצמו וכי עליו למלא את תפקידו. הענווה היא שורש ויסוד העבודה החינוכית עם תלמידינו שיחיו, אך מצד שני עלינו להכיר במעלתנו ובתרומתנו הגדולה לחינוכם של התלמידים.

5. מסירות נפש בחינוך

פעולה זו של ניקוי וסידור החומר לובשת צורה של התעסקות בקטנות, יונקת מכוחו של רבי חייא, שהיה מיסודי הש"ס ומסדר התוספתא, ובכל זאת הטריח עצמו לטפל בצורכי תלמידיו בדברים הפשוטים ביותר (הכנת מכשירי האוכל וייצורם, הכנת האוכל, הכנת ספרי הלימוד עד הדרכה לימודית), עד שאמר עליו רבי: "כמה גדולים מעשי חייא". כפי שמובא בגמרא (בבבא מציעא, פה, ע"ב), רבי חייא לא חס על כבודו והתעסק בכל הדרוש לתלמידיו כדי ללמדם תורה ויראה.

כתב הסבא מנובהרדוק (רבי יוסף יוזל הורוויץ, מתלמידי רבי ישראל מסלנט), בספרו "מדרגת האדם" במאמר מזכה הרבים:

"ועוד יותר יש להתפעל, הלא רבי חייא שהיה מיסודי הש"ס, איך לא חס על כבודו ועל זמנו להתמסר כ"כ לעבודת הרבים, עד שהיה כדאי לו גם לעשות

עובדות גשמיות, כמו לצוד צבאים ולהאכיל הבשר לתינוקות ועשה קלף וכתב פרשיות, ואנו רואים כי כאן היה עיקר חידושו. ... מבהיל הרעיון, כמה לשם שמים יש במצב הזה. ...

וראוי לנו לדעת, כי אותם המעשים שעשה רבי חייא, אעפ"י שלכאורה אין אנו מבינים הכרח מטרותם... מחידושו ומסירת נפשו ניכר כי רבי חייא לא קרא הדברים האלה 'מעשים', אלא 'יסודות', אשר על זה דוקא יכול הענין להתקיים... כי ע"ז אמר רבי: כמה גדולים מעשי חייא, שלא הביט על הברק החיצוני, אלא עשה הכל למען התועלת...".

6. להעביר מסר בהתרגשות ובהמחזה

עבודה רבה עומדת בפתחנו, לא רק בבירור הדרכים והאופנים להגיע לליבותיהם של תלמידינו, אלא גם איך להעביר להם יעדים ושיעורים אלו. מסופר על הרבי מלעלוב שהקשיב לדברי מלמד דרדקי שבעירו. המלמד עסק אז בהסברת רש"י על הפסוק "ויען לבן ובתואל..." (בראשית כד, נ). שאל המלמד: "מדוע כתוב לבן ואחר כך בתואל? מכאן שלבן היה רשע וקפץ להשיב לפני אביו".

פניו של הרבי הפיקו אי שביעות רצון. שאל אותו המלמד: "במה טעית? האם רש"י אינו אומר כן?". ענה לו הרבי: "אכן דברי רש"י הם, אך צריך לקרוא אותם כהלכה". "כך מלמדים: לבן ובתואל, איך ייתכן?", חבט הרב על השולחן ושאג בקול רם שהרעיד את הבית. "רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו, רשע הייח"ל!!" – רעד והתרגשות ניכרו בלבות הילדים למשמע הדברים.

כאז כן היום, משימתו העיקרית של המורה היא בהעברת הידע התיאורטי לעולם המעשה בחיי התלמידים, באופן מרגש אשר ישפיע עליהם לקבל ולהפנים את הדברים. ועל אחת כמה וכמה בתחום ההלכה, שאם הדברים אינם נלמדים כדבעי, אזי התלמידים לא יפנימו אותם אל תוכם ולא יתנהגו על פיהם בדרכי חיייהם.

מורים יקרים! לא די בסידור החומר שלפניכם, עליכם להשתדל בכל האמצעים העומדים לרשותכם להעביר את החומר כדי שיחדור בלב התלמידים. עליכם להשאיר רושם שייחרת בזיכרונם של צעירי הצאן.

שיעורי הלכה מעניינים ומתובלים במדרשי חז"ל, בסיפורים ובהפעלות מאתגרות, לצד התלהבות של המורה החי את שיעורי הדינים ברמ"ח אבריו ובסס"ה גידיו, מקרבים את ילדי ישראל אל צור מחצבתם.

לא להירתע מלהמחז חלק מן המסרים, בין שתעשו זאת אתם ובין שיעשו זאת

תלמידים לאחר הכנה מקדימה מצידכם. אשריכם שזכיתם להימנות עם מלמד תינוקות של בית רבן, ואשרי חלקו של העושה שליחותו נאמנה.

7. תמריצים לתלמידים

הרמב"ם בחיבוריו מרבה לכתוב שעלינו לתת לכל גיל לפי מבוקשו וכך למשוך אותם בעבותות של אהבה ללימוד תורה, ומתחיל בלימוד שאינו לשמה עד שיגיע ללימוד לשמה, ילדים באגוזים וקליות, גדולים בלבוש וכן על זו הדרך. עלינו לאמץ דרך זו בחינוך תלמידינו, להמריץ תלמידים בפרסים וכדומה והכול להגדיל תורה ולהאדירה. כפי שמסופר בגמרא (תענית כד, ע"א), יום אחד גזר רב תענית והתפלל לירידת גשמים ולא נענה, אך כשעלה יהודי פשוט להתפלל, מיד נענה וירדו גשמי ברכה. כשרב שאלו לפשר מעשיו? השיב לו: מלמד תינוקות אנוכי, ומלמד בני עניים כבני עשירים, ומי שאין בידו לשלם לי איני גובה ממנו שכר, ולא עוד אלא בידי הפתעות לילדים, ותלמיד שאני מבחין שלא חשקה נפשו בלימוד, משדלו אני בהפתעות אלו.

השתמרותה של התורה לאורך הדורות נבעה ממסירות נפשם של אותם מלמדי תינוקות אשר מסרו גופם, נפשם והונם ללמד את תלמידיהם תורה בכל מצב ובכל זמן, וכל אחד יהיו אשר יהיו מעלותיו ויכולותיו. חינוך בעבותות אהבה ובמסירות הוא הסוד לברכה גדולה זו.

8. שמאל דוחה וימין מקרבת

חינוך תינוקות של בית רבן, אשר זכו לטוהר הנפש מחד גיסא, אולם לקטנות המובילה אותם למעשי נערות, חייב להיות מלווה באיזון מתמיד בין הכוחות הפועלים עליהם. על כל תלמיד פועלים כוחות חזקים ופעמים קיצוניים ואפילו הפוכים זה מזה, הפועלים עליהם בבת אחת. לפיכך, נדרשת מאיתנו המחנכים חוכמה גדולה לאזן בין כוחות אלו, כדי לקיים דברי חכמים (סוטה, מז, ע"ב):
"תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת... אמר רבי שמעון בן אלעזר: יצר, תינוק... תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

9. חינוך ולימוד באהבה

צעירי הצאן חשים ומרגישים את האהבה של המורה כלפיהם, הם מבינים מתי מורה אכן משקיע כדי שהשיעור יועבר כדבעי. ככל שהם מרגישים את כוח הנתונה

של המורה כלפיהם, כך הם מעריכים ומכירים במסירותו של המורה להוראה מתוך אהבתו אותם. ממילא הם מחזירים אהבה והכרת הטוב כלפיו.

10. שימוש בעזרים ובמתודות מתקדמות

היום יותר מתמיד על המורה לגוון את שיעוריו ולשלב בהם את המחשב ואת כל הכלים המודרניים העומדים לרשותו. אלו כלים המדברים לדור הזה ואפשר לרתום אותם יפה לחינוך בכלל וללימוד הלכה כדבעי בפרט.

ב. מעלת לימוד תורה והלכה לילדים

חינוך ילדי ישראל – שליחות ממדרגה ראשונה, אשר כל מטרתה לחבר את בני הנעורים לתורה וליראה ולדבקות בו יתברך, באהבה ובאמונה. משימה זו קשה שבעתיים, לאור הפיתויים הגדולים העומדים בפני תלמידינו כיום.

נושאים רבים מעסיקים אותנו בחינוך בנינו תלמידינו שיחיו, אתגרים גדולים מעמידה בפנינו התקופה, כמו כן גם עוצמתם של תלמידינו. כל מעשינו לחינוך ילדי ישראל צריכים להיות מכוונים למטרה שאליה כיוון רבי חייא את מעשיו, כאשר הכריז שבמעשיו הקטנים, הוא עושה שלא תהיה מציאות שתשתכח תורה מישראל. מעשים קטנים יכולים להיות ענקים כשהם מכוונים מטרה וכולם לשם שמיים. הגמרא (שבת, ק"ט, ע"ב) מחשיבה את מעלת לימוד תורה לתינוקות רבן, עד שהעולם כולו עומד עליהם. עד שקבעו שאפילו לצורך בניין בית המקדש אין מבטלים לימוד תורה של תינוקות של בית רבן. וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן – ראויה להיחרב.

ולא עוד אלא, לימוד תורה של דרדקי ממתק את הדינים ומביא ברכה עצומה לעם ישראל כולו.

תינוקות אלו והבל פיהם הטהור הביאו את מלמדי התינוקות לזכות למעלה של מורידים גשם, במקום שגדולים לא הצליחו כאמור בגמרא לעיל.

מתוך כך הזדרזתי לנער חוצני לזכות להיות שותף במצווה יקרה זו של לימוד צעירי הצאן המגנים בהבל פיהם על העולם כולו וליטול חלק בפעולתם העצומה והגדולה לזיכוי הרבים.

ג. מטרת שיעורי ההלכה

כמורים בתחילת לימודינו עלינו לברר את המטרות אשר עליהן נשליך יהבנו ומגמתנו בלימוד ילדי ישראל.

1. המטרות בתחום האמונה והרגש של התלמידים:

- יאמינו בבורא עולם ובתורתו אשר נתן לישראל.
- ישאפו לכונן את אורח חייהם על פי ההלכה וישאפו להתמיד בקיום המצוות ובהידורן.
- יהיו נכונים לבחון את דעותיהם לאור השקפת עולמם של חז"ל.
- ישתדלו להגיע ליראת ה', לאהבת הבריות בכלל ולישראל בפרט.
- ישתדלו לעסוק בתורה שבכתב ושבעל פה תדיר.
- יתפסו את ההלכה כסיכום המשנה והתלמוד.
- יתפסו את ההלכה כאמצעי להתייחסות ולשפיטה ביחסים שבין אדם לחברו/למקום/לציבור.
- יהיו ערים לבעיות השעה וישתדלו לקבוע לגביהן עמדה המבוססת על ההלכה.
- יהיו נכונים לשאול שאלת חכם ולקבל את הכרעתו.
- ידעו שליכא מידי דלא רמיזי באורייתא.

2. המטרות החינוכיות בתחום ההכרה:

- יכירו ספרי יסוד ביהדות – הקלאסיים והחדשים, וידעו איזה מידע הלכתי יוכלו לשאוב מהם, כגון: מדרשי ההלכה ואגדה, רמב"ם, ספר החינוך, שולחן ערוך, משנה ברורה, הבן איש חי, קיצור שו"ע.
- יוכלו למצוא בכוחות עצמם חומר בספרי יהדות ויבחנו באמצעותם את הבעיות המעסיקות אותם.
- יכירו את מקומם של הספרים ושל המחברים הבאים בהשתלשלות ההלכה: רמב"ם, שולחן ערוך ועוד.
- יוכלו לזהות מצבים שיש בהם בעיה הלכתית וישתדלו: א. לחפש את הפתרון בכוחות עצמם; ב. לשאול שאלת רב.

הוראת הדינים צריכה לכלול את כל הפעילויות הקיימות בהוראה בכלל: **התלמידים** ידרשו לגלות דברים בכוחות עצמם, לארגן את הדינים במסגרת כללים ועקרונות ולהציע הסברים למצוות. **המורה** יביא טקסטים מקבילים, למשל סעיפים מ"שולחן ערוך", וידרוש להשוות את הקטעים למובא בספר הלימוד וכו'.

ד. מה בחוברת?

בחוברת זו השתדלנו מאוד לענות על כל הצרכים והקשיים בהוראת הדינים במידת האפשר ולהורות ולהאיר למורה ולתלמיד את הדרך אשר ילכו בה כדלהלן:

- * **סיכום ההלכות בלשון ברורה לתלמידים** ובניסוח קצר וענייני.
- * **מדרשים ואגדות** כהקדמה לכל פרק כדי לתת לשיעור נופך סיפורי ומעניין.
- * **פרקי מבואות** הבאים כהקדמה וכרקע לפני פרקים מורכבים או עשירים בידע.
- * בפרקים רבים הראינו את הקשר בין תורה שבכתב לבין תורה שבעל פה, על ידי הבאת המקור מהתורה ולאחר מכן קטעי דיון במשנה או בתלמוד ובהמשך פסיקת ההלכה.
- * **סיפורי חז"ל – תרגול על ידי אירועים** הקרובים לעולמם של התלמידים וממחישים את יישום ההלכה באופן מעשי.
- * **שאלות מעניינות ומגוונות**, טבלאות ותרשימים להמחשה.
- * **תרמילון**
- * **מושגים:** על התלמידים לסכם את המושגים ביהדות שנלמדו.
- * **איורים** להמחשת המושגים ההלכתיים.
- * **עבודות כיתה** – ציטוט מחיבורים רבים (תנ"ך, משנה, מדרשי חז"ל, גמרא, רמב"ם, ספר החינוך, שולחן ערוך, ערוך השולחן, הבן איש חי, קיצור שו"ע גאנצפריד, ועוד) כדי שהתלמידים יכירו וילמדו את מקור ההלכה האותנטי ויבינו את צדדי המחלוקת ואת שינוי המנהגים השונים לפי הפוסקים ולפי עדות ישראל.
- * **תפזרות, תשבצים והפעלות** שונות.
- * **הפניות לשאלות רב.**
- * **שאלות חקר, חשיבה ואתגר.**
- * **הפניות לעיון בספרים שונים**, כגון ספרי פוסקים, סידור, מחזור ותנ"ך המפתחים מיומנות חשובה זו.
- * **מדריך למורה הכולל: הרחבות בהלכה ובמקורותיה, הצעות לדרכי הוראה וגיוון שיעורי ההלכה.**

בטוחנו בה' כי חוברת זו תקדם את תלמידינו להשגת המטרות הנעלות שהבאנו לעיל, אשר יביאו אותם ליראת ה' ולהיות נאמנים לתורת ישראל.

ה. הדרכה לשימוש יעיל בחוברת לתלמיד ובמדריך למורה

- החוברת בנויה לפי פרקי הלימוד בתכנית הלימודים החדשה של משרד החינוך, על פי ספרו של הרב חיים דוד הלוי – קיצור שו"ע מקור חיים.
- השתדלנו לסכם את הנושאים בצורה תמציתית ועניינית, ברמה ההולמת לתלמידים בכיתות יסודי. לא התיימרנו לסכם את כל פרטי הדינים בנושאים השונים, אלא נגיעה בנושאים בצורה מעמיקה מחד גיסא ובצורה קצרה ופשוטה מאידך גיסא.
- יחידות הלימוד קצרות וכוללות בין ארבעה לחמישה סעיפים לפרק, על מנת להקל על התלמיד הצעיר לזכור את הדינים. במקרים חריגים יש יותר סעיפים.
- החוברת מיועדת ללמידה ברמות שונות. אין ספק שחלק מהחומרים, מההלכות ומהשאלות מתאים רק לתלמידים מסוימים, זאת לפי היכרותו של המורה המלמד את התלמידים השונים בכיתה. חובתנו כמחנכים לתת מענה לרמות השונות בכיתה, אשר מקורן לפעמים בפרטים משנים קודמות וברקע אישי.
- תרגול באמצעות אירועים הקרובים לעולמם של התלמידים, הממחישים באופן מעשי את יישום ההלכה לחיי היומיום.
- איורים וציורים להמחשת ההלכות ופרטי הדינים.
- תפזורות, תשבצים והפעלות שונות, כסיכום ללמידה על המושגים השונים.
- הלימוד בחוברת מותאם לפי חודשי השנה, מאלול-תמוז.
- על המורה להכין את הפרק לפני השיעור, על מנת להתאים את הפרק לכיתה, וללמד את החלקים המתאימים.
- כדי לדעת היכן מצוי החומר הזה בקיצור שו"ע של הרב גאנצפריד, ראו במדריך למורה בהערות ובהרחבה לפרק.
- פרקי העשרה ומבוא נועדו להכין את התלמידים לפרק הנלמד אחר כך וללמד אותם מושגים חשובים בהלכה כלימוד מקדים.
- פרקי מבוא אלו יוצרים את החיבור ואת הקשר בין המקור להלכה בתורה שבכתב ודרך התגלגלותה בתורה שבעל פה, קרי: משנה, מדרש, תלמוד ועד פסיקת הראשונים והאחרונים.
- כמו כן, יש מספר עבודות כיתה או עבודה למתקדמים שהן בגדר העשרה בלבד, אך אנו ממליצים ללמד אותן.
- שאלות אשר יסומנו בכוכבית או ייצבעו באדום כהה הן שאלות רשות למתקדמים, ולפי ראות עיני המורה, רמת כיתתו וקצב התקדמותו בחומר הנלמד.

- שאלות אתגר וחשיבה נועדו לאתגר את ההורים הלומדים עם ילדיהם ואת התלמידים המתקדמים.
- בפרקים רבים שזורים סיפורי חז"ל מהתלמוד ומהמדרשים, שכל מטרתם לחזק את האמונה בה' בקרב תלמידינו ולהביאים ליראת ה', וליצור עבורם דמויות לחיקוי והנהגות שאליהן יש לשאוף. מומלץ לספר סיפורים אלו בכיתה בהתלהבות ולערוך דיונים קצרים על המסרים הנלמדים מהם.
- בכל פרק במדריך למורה יש הרחבה להלכות מסוימות ולשאלות היכולות להתעורר במהלך השיעור בכיתה. כמו כן תוכלו למצוא רעיונות נוספים בהעברת השיעור ובגיוונו בדרכי הוראה נוספות.
- שיעורים והפעלות בנושאי גדולי ישראל תוכלו למצוא במדריך למורה בהפעלות הנקראות **"עמודי ההלכה"**.

- **גיוון השאלות בחוברת:**

1. **שאלות ידע והבנה.**
2. **אירועים הקרובים לעולמם של התלמידים.**
3. **טבלאות ותרשימים.**
4. **איסוף מתרמילון.**
5. **שאלות אמריקאיות.**
6. שאלות שבהן התלמידים יצטרכו לספר על חייהם הפרטיים **ועל מנהגים בביתם או על מעשים שעשו.**
7. **עיון בטקסטים** מספרים שונים לפיתוח מיומנות הלימוד מספרי פסיקה שונים.
8. **שאלת רב בית הספר, רב בית הכנסת,** רב הקהילה כדי להשריש בתלמידים סמכות חכמים, ככל אשר יורוך ואמונת חכמים.
9. **עבודות סיכום** על המושגים ביהדות הנלמדים בפרקים השונים.
10. **עבודות כיתה** לעבודה משותפת תוך כדי תהליך למידה בכיתה עם המורה.
11. **מושגים:** בסוף כל פרק נשאלים התלמידים על המושגים החדשים שלמדו. לעתים הם מתבקשים לסכם ולעתים הם מתבקשים למתוח קווים בין המושג לבין הביאור המתאים.

1. המדריך למורה

- במדריך למורה יש "אקדמות מילין – אל המורה", הכוללת בירור דרכי ההוראה.
- במדריך למורה יש הדרכה לשימוש יעיל ונכון בחוברת.
- במדריך למורה תכנית הלימודים מפורטת לפי סימנים וסעיפים מתוך קיצור שו"ע מקור חיים.
- במדריך למורה תוכלו למצוא את רשימת המושגים הנדרשת בשנה זו.
- במדריך למורה תוכלו למצוא הפעלות על גדולי ישראל בשם "עמודי ההלכה".
- במדריך למורה פירוט המטרות הערכיות והלימודיות, המיומנויות, הצעות דידקטיות, הרחבות ומקורות לכל פרק בנפרד (בפרקים שבהם הלמידה בעיקר עצמאית דילגנו על פירוט זה).

ז. תכנית הלימודים מתוך קיצור שולחן ערוך מקור חיים

אנו מגישים בפניכם את תכנית הלימודים החדשה בדינים לכיתה ג' משנת תשע"ב. התכנית מפרטת את הסעיפים הנדרשים ללמידה בשנה זו מתוך קיצור שולחן ערוך מקור חיים של הרב חיים דוד הלוי זצ"ל.

בכיתה ג' לא חייבים ללמד מתוך ספר המקור: קיצור שו"ע מקור חיים, או קיצור שולחן ערוך של הרב שלמה גאנצפריד. אפשר להסתפק בדפי עבודה, בחוברות עזר וכדומה.

ההפניה לספר מקור היא לתועלת המורה.

מושגים: במשך השנה יש ללמד 50 מושגים. שני מושגים בכל שבוע. במהלך השיעורים השבועיים, או לאחר התפילה, או בכל דרך אחרת שתמצא.

תכנית הלימודים בדינים כיתה ג'

שעות	הלכה	פרק	הנושא
13			דיני חודש אלול (בהתאם לזמן תחילת שנה"ל)
	ב, ג, ה, ו, י-יב	ק	• הכנות לימים הנוראים
	א, יא	קה	• תשובה, תפילה צדקה
			ראש השנה
	ח-יא	קב	• דיני השופר והתקיעה בו
	ז, כג	קב	• יום הדין "היום יעמיד במשפט"
	ד-ו	קב	• קריאת התורה וההפטרות
			יום הכפורים
	א-ד	קז	• כל נדרי
	קד, א; קז, ח-יב		• וידוי
	ז-ט	קה	• תשובה - עברות שבין אדם לחברו
			סוכות
	ב-ז	קח	• סכך
	ה-יז		•

שעות	הלכה	פרק	הנושא
	א-ו ג-ד	ק"י, קיא	• ארבעת המינים - ברכות ונענועים
	טו-יח	קיא	הושענא רבא
	א-ה	קיב	שמיני עצרת, שמחת תורה
4			• השבת אבדה
	א	קסג	• אבדה
	ו	קסג	• "והתעלמת"
			השבת אבדה של ר' חנינא בן דוסא
	ה	קסג	• ייאוש, דרך הנוח, הכרזה
2			• עזרה לזולת
	א-ג, ז	קכח	• צדקה
4			חנוכה
	ט	קיג	• הנרות, השמן
	ה-ח, י	קיג	• סדר הדלקת הנר והזמן
	כא, כג-כד	קיג	• החייבים בהדלקה
	א	קיג	• סיפור נס השמן ויהודה המכבי
14			• כשרות
	א, ב	קלד	• "לא תבשל גדי בחלב אמו"
	א-ו, י-יב, טו-כא	פו	• הגעלה
	א-ב	קלא	• מוצרים לא כשרים (מוצרי מתיקה, לא לאכול כשיש ספק, היכרות עם גופי הכשרות המפורסמים)
	א-ח	קלב	• תולעים
	טז	קלב	• שרצים
	ד, ט-יא, כו, לט-מ	קלג	• בהמה טהורה
2			ט"ו בשבט
		קמא	• המושג "תרומות ומעשרות" • נטיעות בארץ ישראל

שעות	הלכה	פרק	הנושא
3			פורים
	ו	קיד	• סיפור מגילת אסתר, פרשת זכור
	לז-לח	קיד	• משלוח מנות
	לה	קיד	• מתנות לאביונים
	ח-יד	קיד	• מקרא מגילה בבית הכנסת
8			פסח
			• שמות החג
	א-ג	פד	• איסור חמץ
	יב-טו	פד	• ביעור חמץ
	א	פד	• מיני דגן שהם חמץ
	ד-יא	פד	• בדיקת חמץ
			• מעות חיטים
	יט	פז	• הכנת מצה
	ו-לח	פח	• הכרת ההגדה
3			חג השבועות
	ח	צא	• עלייה לרגל
	ז, ו-ז	צא	• שמחה ברגל
	א-ו	ה	• ברכות התורה
	ב-ג	צא	• מתן תורה, קריאה בתורה עשרת הדיברות
5			• ברכות
	מהסידור		• לימוד ברכות ראשונות ואחרונות
			• הבנת תוכן הברכות
			• קטעים מברכת המזון
2			תעניות
	ז, י-כב	צו	• בין המצרים
60			סה"כ

רשימת 50 מושגים והיגדים – כיתה ג'

תפילות וברכות:

1. ברוך שאמר וישתבח
2. תפילת העמידה (תפילת י"ח)
3. ברכת כוהנים
4. שיר של יום
5. ברכות הנהנין
6. ברכת שבח והודאה
7. ברכות הריח
8. ברכת המזון
9. בורא נפשות
10. תפילת הדרך

כשרות:

11. תרומות ומעשרות
12. הפרדה בין בשר וחלב
13. תעודת כשרות בחנות
14. אישור כשרות על מוצר
15. בהמה טהורה
16. איסור שרצים ותולעים
17. הגעלת כלים
18. חמץ
19. ביעור חמץ
20. חמץ שעבר עליו הפסח

זמנים ומועדים – תאריכים ואירועים:

21. שלושה רגלים
22. ראש השנה ויום כיפור
23. חנוכה ופורים
24. צומות
25. יום העצמאות ויום ירושלים
26. חודש מלא, חודש חסר
27. שנה פשוטה, שנה מעוברת
28. יום טוב
29. עצרת
30. שמיני עצרת

בין אדם לחברו:

31. כיבוד הורים
32. כיבוד אנשים מבוגרים, זקנים
33. כיבוד רבנים ותלמידי חכמים
34. דרך ארץ
35. לנהוג כבוד זה בזה (תלמידי ר' עקיבא)
36. השבת אבדה
37. חסד ועזרה לחבר
38. צדקה
39. לקבל כל אדם בסבר פנים יפות
40. עברות שבין אדם לחברו

תורה שבכתב:

- 41. חמישה חומשי תורה
- 42. נביאים ראשונים
- 43. עשרת הדיברות
- 44. ספר תהילים
- 45. ימים שבהם קוראים בתורה
- 46. ימים שבהם קוראים הפטרה
- 47. ימים שבהם קוראים מגילות
- 48. חלוקת התורה לפרשות
- 49. פרשיות מיוחדות – תפילין, מזוזה
- 50. סופר סת"ם

מפרט המטרות, המיומנויות, הצעות דידקטיות, הרחבות והמקורות לפרקי הלימוד

פרק א – ימי הרחמים והסליחות

המטרות:

- התלמידים יעמדו על משמעותו של חודש אלול כעת רצון.
- התלמידים יכירו את מנהגי החודש בהקשר לניצול ההזדמנות לחזרה בתשובה.
- התלמידים ילבנו את הערך של ניצול ההזדמנות לפתיחת דף חדש בחייהם.
- התלמידים ילמדו על המנהגים השונים בקהילות ישראל כחלק מתהליך התיקון והחיפוש בימים אלו.
- התלמידים יבינו את מטרת ימי הרחמים והסליחות.

מיומנויות:

- התמצאות בציר הזמן של הימים הנוראים וחילוקי המנהגים.
- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח מעשה שהיה והפנמת מוסר.
- התמצאות ועיון בחומש.
- הבנת דבר מתוך דבר.

הצעות דידקטיות:

- חשוב להפגיש את התלמידים עם המושג "עת רצון". ניתן להמחיש זאת בכמה דרכים:
  1. התלמידים יעלו במחשבתם משאלות שהיו רוצים שיתממשו. התלמידים יתארו לעצמם שלכל אחד מהם יש הזדמנות; מקום, יום ושעה שבה הם יכולים לממש את רצונם. המורה יפנה וישאל: מה אתם מציעים לעשות? התלמידים יעלו הצעות שונות: להגיע למקום המפגש ולא לאחר, להתנהג כראוי ולהוכיח לנותן המתנה שהם ראויים לקבלה. מה כדאי לבקש? איך לבקש? ועוד.
  2. התלמידים ישערו מה מרגיש אדם ששכח להגיע למפגש; או מה מרגיש מי שהגיע פרוע והתנהג בצורה לא יפה במפגש. הוא החמיץ את ההזדמנות. ניתן להעלות מקרים שבהם הם החמיצו הזדמנות.
  3. המורה יקשר את הדברים לזמן של "עת רצון" בחודש אלול. הוא יבהיר לתלמידים שבכל שנה בחודש אלול ניתנת להם הזדמנות. אלו ימי רצון ועת מיוחדת של קרבה לה', והוא מסוגל לתת הכול. מה יש לעשות כדי לא

להחמיץ הזדמנות חשובה זו?
התלמידים יעלו אפשרויות שונות (תפילה, תשובה, התנהגות ראויה וכדומה). המורה יסכם שההלכה נותנת מסגרת מעשית של פעולות שמסייעות לנצל נכון את ימי חודש אלול.

במהלך השיעור ניתן לסווג את המנהגים לקטגוריות עשייה שונות. לסיום, כל אחד ירשום את משאלתו בפתק ולצידה מה הוא רוצה לעשות כדי לממשה (המורה יעורר דיון סביב הנושא: מה אנחנו יכולים לעשות כדי שמשאלותינו יתממשו? החלטה טובה וכדומה). הפתקים ייאספו לתוך מעטפה שאותה ישמור המורה עד סוף השנה.

4. התלמידים יספרו על מקרים שבהם החמיצו הזדמנות (המורה יכול להביא סיפור אישי). בהמשך יתנהל שיח על ההשלכות ועל התחושות של מי שמחמיץ הזדמנות. מנקודה זו ניתן להגיע אל ההזדמנות שיש בחודש אלול.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע הרב גאנצפריד, סימן קכח וקיצור שו"ע מקור חיים פרק ק. ילקוט יוסף חלק ה' – מועדים.

פרקים ב-ג – מנהגי חודש אלול

המטרות:

- התלמידים יבינו שיש מחלוקות בהלכה שהביאו למנהגים שונים בקהילות ישראל לאורך השנים. בזמני אמירת הסליחות והתקיעות בשופר.
- התלמידים יבינו את מטרת התקיעות בשופר.
- התלמידים יבינו את ההבדל שבין תקיעות רשות לבין תקיעות חובה.
- התלמידים יכירו את המנהגים המיוחדים לערב ראש השנה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- הבנת טקסט מתוך מדרשי חז"ל ופוסקים מתקופת הראשונים כרמב"ם.
- התמצאות ועיון בסידורי התפילה ובמחזור לחג (משימה – עבודת כיתה).
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.

- השוואה בין פיוטי סליחות של הקהילות השונות (משימה – עבודת כיתה).
- הכרת המושגים: התרת נדרים, תקיעות חובה, תקיעות רשות.

הצעות דידקטיות:

- להביא שופר לכיתה ולהדגים את סוגי התקיעות וההבחנה ביניהן.
- סיפור החוויות והרגשות של המורה או של התלמידים בעת תקיעות השופר.
- מומלץ לערוך סבב בין התלמידים שבו יספרו כיצד בקהילתם מתנהלת אמירת הסליחות.
- לפתוח בסיפור על ילד שיצר מהומה ורבים מבאי בית הכנסת לא שמעו את התקיעות בגללו. לפתוח דיון הלכתי מתי מותר ומתי אסור להביא ילדים קטנים לבית הכנסת ובאיזה גיל מותר?
- יש ללמד בכיתה על מהות התפילה. בחוברת הלכה לתלמיד לכיתה ד בפרק כ יש התייחסות נרחבת לכך. וראו עוד במד"ל שם.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרקים ק, קב.

פרק ד – הלכות ראש השנה

המטרות:

- התלמידים יבינו את מטרת סדר אכילת הסימנים בליל ראש השנה.
- התלמידים יראו שמקור ההלכה הוא בפסוקי התורה, ופרטים נוספים בדברי חז"ל בתורה שבעל פה.
- התלמידים יבינו את מטרת התקיעות בשופר בשונה מהתקיעות באלול.
- התלמידים ילמדו טעמים שונים לתקיעות ביום ראש השנה.
- התלמידים יבינו את מעלת היום ואת קדושתו כיום תפילה, כיום דין וכיום המלכת ה' בעולם.
- התלמידים יבינו מדוע השופר צריך להיות כפוף.
- התלמידים יבינו שיש מחלוקות בהלכה שהביאו למנהגים שונים בקהילות ישראל לאורך השנים.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב או להורים.

- הבנת טקסט הלכתי.
- הבנת טקסט מתוך התנ"ך ומדרשי חז"ל.
- הכרת המושגים: יום תרועה, יום הדין.
- הפנמת מסר ולקח ממעשה שהיה.
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.

הצעות דידיקטיות:

- לשאול את התלמידים על מנהגי קהילתם ביחס לברכות השופר.
- **תפקיד השופר** – מטרתו של הסיפור על הכפרי היא למנוע את הטעות שתקיעת השופר היא במקום שיפור המעשים. אמנם יש להדגיש כי שמיעת השופר היא גזרת הכתוב מהתורה, אך עם זאת יש להבין שיש לה תועלת, כפי שהרמב"ם מסביר בציטוט שהובא בחוברת.
- מומלץ להביא לכיתה סוגים שונים של שופרות, כשרים ופסולים, ולעמוד על סיבת הפסול, בין שיש חור מפולש או סדק או שופר מקרן פרה וכדומה.
- יש להדגים לפני התלמידים את סוגי התקיעות – תרועה, תקיעה ושברים, ולנסות לעמוד על הדינים באורך התקיעות, הכול לפי רמת הכיתה וההספק בחומר הנלמד לפי תכנית הלימודים.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרק קב.

פרק ה – עשרת ימי תשובה

המטרות:

- התלמידים יכירו את תפקידם של עשרת ימי התשובה ואת תכליתם.
- התלמידים ילמדו למצוא ימים אלו ביומן השנה.
- התלמידים ילמדו את שלבי מצוות התשובה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- התמצאות בלוח השנה.
- הבנת טקסט מתוך התנ"ך ומדרשי חז"ל.
- הפנמת מסר ממעשה שהיה.
- הכרת המושגים: עשרת ימי התשובה, וידוי, חרטה, קבלה לעתיד.

הצעות דידקטיות:

- לפתוח בדיון מה תכלית עשרת ימי התשובה?
- להמחיז בכיתה הצגה על תהליך של תשובה על מעשה שלילי ולהדגיש בהצגה את שלבי התשובה הנלמדים ויישומם הלכה למעשה.
- חשוב להקדיש שיעור לילדים המספרים על עצמם ועל תשובתם ממעשים רעים. ודאי שאין לחייב תלמידים, ומומלץ למורה לשמוע על המעשה לפני אמירתו בפורום כללי של הכיתה.
- אפשר ליצור תהליך תשובה כיתתי, בעיקר בעניינים הבוערים מבחינה חברתית (חרמות, ברוגז וכדומה).
- חשוב להקדיש שיעור או חלקו על מהותה של התשובה כמקור אלוקי בלעדי (הזדמנות שניתנת רק מה') כדוגמת נייר מקומט שלא מתיישר, חולצה מוכתמת שלא מתכבסת, דף קרוע שגם אם נדביק לא יראה חלק ועוד.
- **ביחס לסיפור על הכפרי: ניתן להביא לכתה חצוצרה ולהפוך את הסיפור לאמיתי ע"י התקיעה בה וכך יבינו התלמידים עד כמה התקיעה מזעזעת. (בעיקר אם התלמידים לא ראו את החצוצרה והם נבהלים מהתקיעה בפעם הראשונה)**

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרקים קג-קד.

פרק 1 – ערב יום הכיפורים

המטרות:

- התלמידים ילמדו על הפעולות ועל ההכנות הנדרשות ביום זה.
- התלמידים יבינו כיצד מתקיים מנהג הכפרות בקהילות ישראל השונות.
- התלמידים ילמדו שיום הכיפורים אינו מכפר על עברות שבין אדם לחברו, עד שיפייסו זה את זה.
- התלמידים ילמדו על בקשת הסליחה, תלמידים ממוריהם, ילדים מהוריהם.
- התלמידים ילמדו להבחין בין עברות שבין אדם לחברו לעברות שבין אדם למקום.

מיומנויות:

- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.
- הכרת המושגים: כפרות, עברות שבין אדם לחברו, עברות שבין אדם למקום.
- הבנת טקסט הלכתי.

- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.

הצעות דידקטיות:

- לפתוח בדיון מה תכלית ההתפייסות בין חברים?
- לשאול את התלמידים על מנהג הכפרות וכיצד הוא מתקיים בביתם.
- לערוך "סולחה" כיתתית, לנצל ימים אלו לפתור בעיות חברתיות הקיימות בכיתה.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרק קה.

פרק ז – תפילות יום הכיפורים

המטרות:

- התלמידים יראו שמקור ההלכה הוא בפסוקי התורה, ופרטים נוספים בדברי חז"ל בתורה שבעל פה.
- התלמידים יבינו את סדר התפילות ביום הכיפורים.
- התלמידים ילמדו שביום קדוש זה מרבית התפילות ומתפללים חמש תפילות.
- התלמידים יכירו את שמותיהן של חמש התפילות ביום זה.
- התלמידים יבינו את מעלת היום ואת קדושתו כיום תפילה ומחילה.
- התלמידים יבינו את מטרת הווידוי ביום הכיפורים ואת משמעותו.

מיומנויות:

- הבנת טקסט מתוך התנ"ך ומדרשי חז"ל.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.
- התמצאות ועיון בסידורי התפילה ובמחזור לחג.
- הכרת המושגים: כל נדרי, תפילת נעילה, וידוי.
- הבנת טקסט הלכתי.
- התמצאות בלוח השנה.

הצעות דידקטיות:

- לפתוח בדיון מה תכלית התפילות והווידוי ביום זה?

- לשאול את התלמידים על הרגשותיהם במהלך תפילות היום או במהלך הווידוי על המעשים הרעים.
- לנהל את השיעור כשבידי התלמידים מחזור לחג כדי שיעקבו אחר הקטעים הנלמדים.
- לשיר קטעים אלו לפי מנהגי ישראל, כדאי להעצים תלמיד עם קול יפה להתחזן בכיתה.
- לצלם לתלמידים אל לוח השנה ע"מ שיצבעו את עשרת ימי התשובה.

א	ראש השנה	ב	ראש השנה	ג	צום גדליה	ד	ה	ו	ז
ח		ט		י	יום הכיפורים	יא	יב	יג	יד
טו	סוכות	טז	א' חול המועד	יז	ב' חול המועד	יח	ג' חול המועד	יט	ד' חול המועד
כב	שמיני עצרת - שמחת תורה	כג		כד	כה	כו	כז	כח	
כט		ל							

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרק קז.

פרקים ח-ט – דיני סוכה

המטרות:

- התלמידים ידעו מקור מצוות סוכה בתורה וטעמה.
- התלמידים ילמדו שזו זכות להתעסק בקיום מצוות, כמו בניית הסוכה וכדומה.
- התלמידים ילמדו במה מותר לסכך ובמה אסור.
- התלמידים ידעו את הסדר הנכון לבניית הסוכה הכשרה, דפנות ולאחר מכן הסכך, ומתוך כך יבינו את משמעותו של הביטוי "תעשה ולא מן העשוי".
- התלמידים ילמדו מתי אנו פטורים ממצוות ישיבה בסוכה.
- התלמידים ילמדו פרטי דיני הדפנות והסכך.
- התלמידים ילמדו על המכנה המשותף שבין מצוות ישיבה בסוכה לבין מצוות יישוב הארץ.
- להשריש בתלמידים שהסוכה בחג זה היא תחליף לבית ויש להשתדל לעשות את כל צרכינו שם, "תשבו כעין תדורו".
- להכיר בשיעורי חז"ל בקביעות סעודה, מהי אכילת קבע המחייבת ברכת לישב בסוכה?
- התלמידים ילמדו מהי סיבת הפטור של נשים מהסוכה.

מיומנויות:

- עיון בתנ"ך.
- עיון ולימוד מתוך ספרי פוסקים נוספים, דוגמת ספר החינוך.
- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- הכרת המושגים: מצוות עשה שהזמן גרמא, תשבו כעין תדורו, ברכת "לישב בסוכה", כזית כביצה.

הצעות דידיקטיות:

- מומלץ ללמוד הלכות בניית סוכה באופן מעשי, על ידי הדגמה של בניית סוכה לנצח בחצר בית הספר.
- לתת לתלמידים לכתוב או לספר מה הם עושים בסוכה בביתם מעבר לאכילה (ללמוד תורה, לשחק, לארח אורחים ועוד).
- להכין בבית הספר או בכיתה תערוכת סוכות ופסולות עם הסברים של התלמידים, אולי ילדי הכיתה יכינו לתלמידים הצעירים יותר תערוכה ויסבירו להם על הסוכות שהכינו.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרקים קח-קט.
- יש האוסרים לחבר את עצי הסכך במסמרים. כמו כן, הרוב נוהגים להניח את הסכך על המסגרת של צינורות המתכת. יש פוסקים המתירים להניח על המסגרת.

פרקים י-יא – הלכות ארבעת המינים

המטרות:

- התלמידים יראו שמקור ההלכה הוא בפסוקי התורה, ופרטים נוספים בדברי חז"ל בתורה שבעל פה.
- התלמידים ידעו את מקור מצוות נטילת ארבעת המינים מהתורה.
- התלמידים ידעו את טעמי מצוות נטילת ארבעת המינים מהתורה.
- התלמידים ילמדו לאגוד את ארבעת המינים.
- התלמידים ילמדו את הברכות הנאמרות לפני נטילת ארבעת המינים.
- התלמידים יבינו שיש מחלוקות בהלכה שהביאו למנהגים שונים בקהילות ישראל לאורך השנים.
- התלמידים ידעו לזהות את ארבעת המינים בלשון התורה.
- התלמידים ידעו שחז"ל הקבילו בין ארבעת המינים לסוגי היהודים בעם ישראל ולאיברי גופו של כל אדם, וזאת כדי לחבר אותנו לקיום המצווה ולקשר כל יהודי בדרכו לה'.
- התלמידים ידעו לבחור את ארבעת המינים הכשרים לנטילה.
- התלמידים ידעו דברים הפוסלים בארבעת המינים.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע בעזרת חומר בספרות ההלכה.
- הבנת טקסט מתוך התנ"ך ומדרשי חז"ל.
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.
- התמצאות ועיון בסידורי התפילה ובמחזור לחג.
- הכרת המושגים: פיטם, לבלוב, תיומת.

הצעות דידקטיות:

- לערוך סבב בין התלמידים על מנהגים הנוהגים בביתם לאופן קשירת ארבעת המינים ואגידתם.
- מומלץ להביא את רב בית הספר על מנת להדגים את סדר הנענועים של ארבעת המינים, ולדבר על משמעות הנענועים.
- מומלץ להביא את ארבעת המינים לכיתה ולהדגים את פרטי ההלכות, בזמן שהתלמידים רואים את ארבעת המינים.
- מומלץ להראות לתלמידים כיצד ארבעת מינים אלו דומים לאיברי הגוף שלנו.
- מומלץ לארגן בבית הספר "שוק 4 המינים" והתלמידים צריכים להסביר מדוע לבחור או לא לבחור בכל אחד מארבעת המינים. האם הוא כשר או פסול ומדוע.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרקים קט-קיא.

פרק יב – הושענא רבה

מטרות:

- התלמידים ידעו מהו יום הושענא רבה.
- התלמידים ידעו שיום זה הוא חלק מימי חול המועד של חג סוכות.
- התלמידים יכירו את המנהגים השונים בליל הושענא רבה.
- התלמידים ידעו את השינויים ואת המנהגים שיש בתפילות שחרית ומוסף ביום זה.
- התלמידים ידעו על מנהג ההקפות המיוחד ביום זה ועל מנהג חיבוט הערבה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- הכרת המושגים: הושענא רבה, תיקון ליל הושענא רבה, חיבוט ערבה, הושענות, שמחת בית השואבה.
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ לתת לתלמידים שהשתתפו בלימוד בליל הושענא רבה לספר על חוויותיהם.

- מומלץ למורה לארגן לימוד משותף בבית הכנסת עם תלמידיו או בביתו בליל הושענא רבה. פעילות זו חושפת את התלמידים לדבקותם של ישראל בלימוד התורה ויחשוף אותם לחוויה מיוחדת במינה.
- מוצע ליידע את התלמידים על שמחות בית השואבה המתקיימות ברחבי הארץ ולהמליץ להם ליטול חלק במנהג זה עם הוריהם.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סימן קלה; קיצור שולחן ערוך, מקור חיים, פרק קיא.

פרק יג – שמיני עצרת ושמחת תורה

מטרות:

- התלמידים יכירו את החג שמיני עצרת.
- התלמידים יבינו שמחד גיסא זהו חג עצמאי לחלוטין, ואין יושבים בסוכה בחג זה, ומאידך גיסא יבינו את הקשרו לחג סוכות על פי מדרשי חז"ל.
- התלמידים ידעו את ההלכות הקשורות ליום זה, המוכיחות כי הוא חג עצמאי (איסור ישיבה בסוכה, ברכת שהחיינו בקידוש).
- התלמידים ידעו שיום זה בארץ ישראל הוא גם יום שמחת תורה.
- התלמידים ילמדו על מנהגי ההקפות ביום שמחת תורה.
- התלמידים ידעו וילמדו על תיקון הגשם, על משמעותו ועל טעם אמירתו ביום שמיני עצרת.
- התלמידים יבינו שמצווה גדולה לשמוח ולרקוד לכבודה של תורה, ולא יראו בכך חלילה שאינה לפי כבודם.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- התמצאות בלוח השנה ובזמני החגים השונים.
- הכרת המושגים: תיקון הגשם, שמחת תורה, הקפות.
- התמצאות בלוח השנה.

הצעות דידקטיות:

- מוצע לעודד תלמידים לרקוד ולשמוח לכבודה של התורה ולשמוח בשמחתה.

יש להדגיש שהריקוד לכבודה של תורה יש בו מצווה גדולה, ובכך אנו מודים ושמחים על קבלתה מחד גיסא ומתבטלים כלפי שמיא מאידך גיסא.

יש לספר לתלמידים על דוד המלך, כיצד פיזז ורקד לפני ספר התורה ועל אף היותו מלך בישראל לא חש לכבודו כלל, כי הכבוד באמת הוא לה' ולתורתו. להיפך, הריקוד בפני התורה ולכבודה יש בו מעלה גדולה. עיינו בסיפור באריכות בספר שמואל ב, ו. כמו כן יש להדגיש את דברי הגמרא שאשתו של דוד המלך, מיכל בת שאול, נענשה, כי העירה לדוד שהוא נוהג כאחד העם, באומרה לו כי אין התנהגות זו של ריקוד לפני ספר תורה ליד העם ראויה למלך, ועל כך נענשה, ולא היו לה ילדים עד יום מותה.

בעל מסילת ישרים בפרק ד כתב שזכתה לילד רק במותה:
 "מיכל, לפי שהוכיחה את דוד במה שרקד בחוץ לפני הארון, נענשה שלא היה לה ולד אלא במותה". (שמואל ב, ו, כ) וכן מובא בסנהדרין כא, ע"א.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סימן קלח; קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קיב; ובמקור חיים השלם, חלק ד, פרק רכה; ילקוט יוסף חלק ה – מועדים.

פרקים יד-טו – הלכות בשר וחלב

מטרות:

- התלמידים יכירו את מקור האיסור בתורה.
- התלמידים יבינו שחז"ל בתורה שבעל פה מרחיבים ומבארים את התורה שבכתב.
- התלמידים ילמדו שהאיסור כולל איסור אכילה, הנאה ובישול מתוך הדגשת הפסוק בתורה שלוש פעמים.
- התלמידים ילמדו את שלושת האיסורים הנלמדים מהפסוק: לא תבשל גדי בחלב אמו.
- התלמידים יבינו את הדמיון שבין טיגון לבישול בעניין זה.
- התלמידים ילמדו את דיני ההמתנה שבין בשר וחלב וההיפך.
- התלמידים יבינו שזמן ההמתנה מתחיל מגמר האכילה ולא מברכת המזון.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.

- עיון בחומש.
- הכרת המושג: לא תבשל גדי בחלב אמו
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- השוואת פסקי הלכה לעדות השונות.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.
- הפנמת לקח ממעשה שהיה.

הצעות דידקטיות:

- מוצע להביא בפני התלמידים סכו"ם חלבי ובשרי ולהראות כיצד מסמנים כדי שלא נערבב.
- לערוך דיון מה סיבת ההמתנה ולראות את הנפקא מינות שבין הטעמים. אפשר להיעזר בהרחבה שבהמשך.
- לסיכום נושא בשר וחלב, ניתן להכין מרצדת (מובייל) או שלטים למטבח המלמדים על בשר וחלב, או על שלושת האיסורים, כפרי דמיונם של המורה ושל התלמידים.
- ניתן להכין גם דגם של המטבח בבית ובו ההפרדה בין בשר לחלב.
- תלמידים בכתה ג' מסוגלים גם להכין מצגות במחשב לסיכום הנושא או דגם המטבח שלהם במחשב.

מקורות והרחבה למורה :

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרק קלד.
- דין צלייה וטיגון כדין בישול.
- מומלץ לא לחלק בין בשר עוף לבשר בהמה או בין איסורי תורה לאיסורי דרבנן בעניין, בכיתות הצעירות, כדי למנוע בלבול.
- בעניין אכילת בשר לאחר גבינה קשה יש חילוקי דינים ומנהגים שונים; להרחבה ולעיון עיינו איסור והיתר עמוד קל, סעיף יג (הגר"ע יוסף): מתיר לאכול בשר אחרי גבינה, לאחר קינוח שטיפת הפה והידיים. ובדיני המטבח היהודי פרק ג, עמ' 26, סעיף א, מביא שיש להמתין שש שעות לפני בשר.

המתנה לילדים קטנים:

- הגר"ע יוסף פוסק: ילד אפילו מגיל חינוך אפשר להקל לו לאכול מאכלי חלב לאחר שאכל מאכלי בשר, מבלי לספור שש שעות, מכיוון שיש צער לקטנים להמתין שש שעות, לכן יכול להמתין שעה אחת, זאת כאשר המאכל הוא חיוני לארוחה. אך כשמדובר בממתקים חלביים אין לתת לו תוך שש שעות, ואפילו הוא תינוק שאינו בר הבנה – יש להחמיר.

מכל מקום, נכון לחנך קטנים שנה אחת לפני בר המצווה להמתין שש שעות תמיד – איסור והיתר, עמוד קכ, סעיף ג.

בספר הבית היהודי כתוב שמגיל תשע יש לנהוג בהמתנת שש שעות.

לגבי אורך המתנה: יש המצריכים שש שעות ויש המצריכים שעה אחת, להלכה נפסק שש שעות (אולם יש הנוהגים להמתין שלוש שעות, אף על פי שאין לכך מקור הלכתי כאמור לעיל).

בטעם ההמתנה נחלקו הראשונים:

רש"י: בשר הוא מאכל כבד ומוציא שומן ונמשך טעם הבשר מהמעיים שש שעות.

רמב"ם: בגלל הבשר בין השיניים שנשאר, ועד שש שעות יש לו טעם בשר. **להלכה:** פוסקים כשני הטעמים, ולכן גם אם שותה מרק שאין בו בשר, יש להמתין שש שעות, וכן הלועס לתינוק ולא אוכל, עליו להמתין שש שעות.

מומלץ בכיתות מתקדמות להתייחס לאיסור אכילת בשר ודגים:

מובא בגמרא במסכת פסחים דף עו עמוד ב: "ההיא בינתא דאיטווא בהדי בישרא, (דג שנאפה בתנור אחד ביחד עם בשר) אמר מר בר רב אשי, אסור לאכלה, משום דקשיא לריחא ולדבר אחר". (אסרה מר בר רב אשי משום שבשר עם דגים ביחד גורמים למחלות) וכן פסק מרן בשולחן ערוך חלק יורה דעה סימן קטז ס"ב, שאסור לאכול בשר עם דגים ביחד מפני הסכנה. ודנו הפוסקים, לגבי שני בני אדם המכירים זה את זה, ואוכלים על שולחן אחד זה בשר וזה דגים, אם צריכים לשים ביניהם "היכר" דהיינו כלי או כיכר לחם, שלא יטעו לאכול זה משל זה (כדין שני אנשים שאוכלים על שולחן אחד זה בשר וזה חלב).

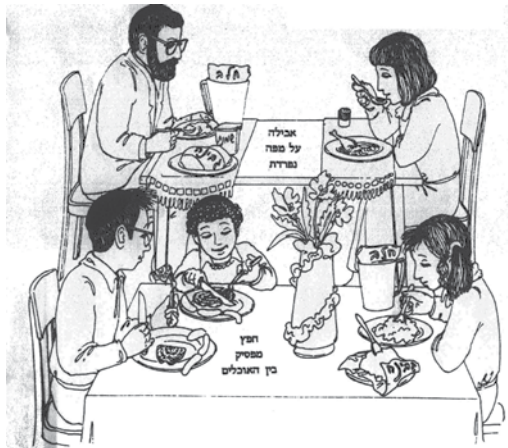
לעניין הלכה כתבו רבים מן הפוסקים להקל בזה, שאין להצריכם לשים היכר מכיוון שבדבר שהוא אסור מחמת סכנה, אנשים נזהרים יותר מאשר בדבר שהוא אסור מחמת דין. וכן כתבו להקל מטעם שדווקא בבשר וחלב גזרו חכמים לשים היכר, משום שאין שום אפשרות לאכול בשר ומיד אחר כך לאכול חלב, שהרי חייבים להמתין שש שעות ביניהם. אבל בין דגים ובשר אין שום חיוב להמתין כלל ודי בשטיפת פיו ואכילת פת וכיוצא בזה, ומיד יכול לאכול מה שירצה, דג או בשר, ולכן לא החמירו כל כך לשים "סימן" ביניהם. ועוד כתב הרב עובדיה יוסף שליט"א להקל בזה מטעם נוסף, שיש סוברים שבכלל בזמנינו אין איסור באכילת בשר ודגים ביחד, משום שכיום דבר זה אינו מביא לידי סכנה, ואף על פי שבודאי אין הלכה כשיטה זו, מכל מקום יש לצרפה כסניף להקל לעניין זה שאין צורך לשים היכר בין אדם האוכל בשר לאדם האוכל דגים. ("צירוף סניף להקל", פירושו, שלעיתים בנושא הלכתי מסוים, כתבו הפוסקים להקל, אף על פי שאין טעם אחד חזק להקל, אלא בצירוף כמה טעמים, שאין בכל אחד מהם

די כוח להכריע את הכף, אבל בצירוף כולם יש להקל. וכן לעיתים מצטרפים סניפים להחמיר).

- דוגמה למערך שיעור נוסף בנושא בשר וחלב המותאם לתלמידים המתקדמים:

אכילה ליד שלחן אחד

א. שני אנשים הפכירים זה את זה אסורים לאכל ליד שלחן אחד, האחד מאכלי חלב והשני מאכלי בשר, אלא אם כן יעשו סימן הכר ביניהם.

ב. הסימן הוא: שאחד מהם יאכל על מפה נפרדת, או שהם יניחו ביניהם חפץ, שאין דרכו להיות על השלחן, וסימן זה יזכיר להם, שלא יטעו ויאכלו אחד מחברו.

ג. יש המתירים, אם השלחן גדול מאד והם יושבים רחוקים אחד מהשני, במרחק שאם ישלח אחד את ידו לא יגיע לצלחת של חברו.

ד. אדם אחד, האוכל ארוחה חלבית או בשרית, אסור שיהיו על השלחן מאכלים מהמין השני, ולא מועיל לו שום סימן.

שאלות חזרה

1. דביר ושילה רצו לשבת לאכול יחדיו ליד שולחן אחד, אך אביהם אסר עליהם. התוכלו לומר מדוע? (סעיף א)

2. מה עליהם לעשות כדי שיוכלו לאכול ליד שולחן אחד, אם דביר אוכל מאכלים חלביים, ושילה מאכלים בשריים? (סעיף א)
3. א. מהי מטרת הסימן? (סעיף ב)
ב. הדגימו במילים או ציירו באילו סימנים אפשר להשתמש לצורך כך?
4. שניים האוכלים יחדיו, האחד אוכל מאכלי חלב והשני אוכל מאכלי בשר, בשולחן ארוך. כשכל אחד בקצה אחד של השולחן, ולא יכולים לגעת זה בזה. האם הם יכולים להמשיך לאכול יחד? (סעיף ג)
5. יוסי ישב לאכול מאכלי חלב כשלידו שאריות של בשר, לכן החליט לשים אגרסל כסימן.
א. האם יוסי נהג כדין? (סעיף ד)
ב. נמקו דבריכם.
6. רון ויקיר התיישבו יחד ליד השולחן לאכול ארוחת צהריים. רון אכל ארוחה בשרית, ואילו יקיר העדיף לאכול קורנפלקס בחלב. מה עליהם לעשות כדי שיוכלו לאכול יחדיו? (סעיפים א-ב)

פרקים טז-יח – מבוא להכשרת כלים, שאלת רב והכשרת כלים

מטרות:

- התלמידים יכירו את המקור לאופני ההכשרה מהתורה.
- התלמידים יבינו את הכלל כבולעו כך פולטו.
- התלמידים יכירו את ההבדל בהכשר כלים שהגיעו מגוי (הדורשים טבילה במקווה) להכשר כלים שנטרפו בבית היהודי (אין צורך בטבילה במקווה).
- התלמידים ילמדו להפנות שאלות בהלכה לרב.
- התלמידים יכירו את דרכי ההכשר השונים של כלים.
- התלמידים יבינו מדוע אין הכשר לכלי חרס.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- עיון בחומש.
- הכרת המושגים: הגעלה, ליבון, כבולעו כך פולטו.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.

- הפנמת לקח ממעשה שהיה.

הצעות דידקטיות:

- מוצע להקים מרכזי למידה ותחנות אשר בהם יעברו התלמידים ויחושו את אופני ההכשרה השונים.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סימן קטז; קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק פו; ומקור חיים השלם, פרק קפו; ילקוט יוסף מועדים.

פרקים יט-כ - הלכות מאכלים אסורים ותולעים במזון

מטרות:

- התלמידים יכירו את מקור האיסור בתורה.
- התלמידים יבינו את טעם האיסור.
- התלמידים ילמדו לברר את כשרות המוצרים לפני רכישתם או אכילתם.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- עיון בחומש.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, להורים.
- הפנמת לקח ממעשה שהיה.

הצעות דידקטיות:

- מוצע להביא לכיתה ירקות שונים ולערוך בדיקת תולעים בירק על ידי זכוכית מגדלת וכדומה.
- להביא לכיתה ירקות הגדלים בחממות ומוחזקים ללא תולעים, להסביר להם את אופני הבדיקה והניקוי של ירקות אלו. הנחיות תמצאו על גבי שקית הירק.
- ניתן לפתוח בכתה אתרי אינטרנט של החברות הללו שם מוסברים הדברים (אתר חסלט).

- מומלץ שכל תלמיד יביא מוצר מביתו, ולהרגיל אותם לחפש את הכשרות היכן כתובה וכדומה.
  - להפנות את התלמידים לאתר של הרבנות הראשית לישראל או אתרי כשרות אחרים.
- מקורות והרחבה למורה:**
- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרקים קלא-קלב.

פרק כא – איסור אכילת דם

מטרות:

- התלמידים יכירו את מקור האיסור בתורה.
- התלמידים יבינו את טעם האיסור.
- התלמידים ידעו את ההבדל בין ביצים של פעם לביצים של היום, ביחס למציאת דם על הביצה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- שאילת שאלות בהלכה לפוסק, לרב, הורים.
- עיון בחומש.
- עיון בדברי חז"ל ובמפרשי התורה.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קלג.

פרקים כב-כג – הלכות חנוכה

מטרות:

- התלמידים ילמדו להעריך את גבורתם של בני מתתיהו הכוהן הגדול ואת תרומתם לגאולת ישראל;
- התלמידים ידעו באיזו תקופה חל נס חנוכה.
- התלמידים יבינו את משמעות השם "חנוכה".

- התלמידים ידעו מיהם החייבים במצווה זו וידעו את המחלוקת בעניין זה בין בני אשכנז לבני ספרד.
- התלמידים ידעו היכן להניח את החנוכייה בכמה מצבים: בית פרטי, בניין רב קומות ועוד.
- התלמידים ילמדו מהו הזמן הראשוני להתחיל במצווה זו ומהו הזמן המאוחר ביותר להדלקה.
- התלמידים ידעו כיצד לנהוג כאשר בעל הבית חוזר ובני ביתו ישנים.
- התלמידים ידעו אילו שמנים כשרים להדלקה.
- התלמידים ילמדו את סדר ההדלקה והברכות הנדרשות לפני ההדלקה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- התמצאות בסידור.
- הכרת ההבדלים השונים בין קהילות ישראל השונות.
- לימוד והכרת המושגים: החוט המשולש לא במהרה יינתק, מצוות עשה שהזמן גרמא, פרסום הנס.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ לדבר עם התלמידים על הרצון להושיע את האחים שלנו מהצוררים אותנו גם היום.
- מוצע לערוך דיון בדבר כוונתם של היוונים בגזרות אשר גזרו על ישראל, כגון ברית מילה, שבת, ראש חודש ועוד, ולשאל מה מאפיין מצוות אלו.
- כדאי לבצע תרגילי הדלקה בפועל של הנרות בידי המורה והתלמידים, ביום הראשון של החג, ולהמחיש את ההבדל בין הימים השונים. מוצע להדגיש את ההבדל בברכות ובהדלקה בין היום הראשון לבין שאר הימים, וכן את אופן ההדלקה בשאר הימים (משמאל לימין).
- מומלץ להביא סוגים שונים של חנוכיות כשרות, אשר נהגו להשתמש בהן בקהילות ישראל השונות.
- מומלץ לערוך תצוגה של חנוכיות או של תעודות הזהות אשר עליהן עבדו התלמידים ברחבת בית הספר.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קיג; קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סי קלט.

פרקים כד-כו – סוגי הברכות, ברכות העץ, האדמה ושהכול

מטרות:

- התלמידים יכירו את סוגי הברכות השונות (ברכות הנהנין, ברכות המצוות, ברכות השבח) וידעו להבחין ביניהן.
- התלמידים יבינו מדוע אנו מברכים לפני האוכל ואחריו.
- התלמידים ידעו מהו ערכה של הברכה.
- התלמידים ידעו מה מברכים על פירות העץ והאדמה.
- התלמידים ילמדו את הכלל לברכת "שהכול".

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- הבנת טקסט מספרות חז"ל כדוגמת מדרשים.
- לימוד מוסר והפקת לקח ממעשה שהיה.
- הכרת המושגים: ברכות הנהנין, ברכות המצוות, ברכות השבח.
- שינון בעל פה של ברכות.
- שאילת שאלה בהלכה לרב, לפוסק או להורים.
- התמצאות ועיון בסידור.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.

הצעות דידיקטיות:

- מוצע לעשות פעילות מקדימה שבה התלמידים מעניקים זה לזה שי או מתנה. על כל תלמיד לכתוב על הרגשתו בזמן קבלת המתנה וכיצד הגיב על כך.
- מומלץ לשאול את התלמידים מדוע לעתים אנו שוכחים לומר "תודה" להורים, לחברים, למורים, לשומר בבית הספר או במרכז המסחרי וכדומה.
- מתוך דיון זה יש להגיע לערכן של ההודיה ואמירת תודה.
- ראוי לערוך ערבי כיתה בסימן קדימה בברכות, יש מקום לחשוב ללמוד הלכות אלו לקראת ט"ו בשבט. יש לערוך חידונים ומשחקים שונים ולעודד בחינות שתלמידים בוחנים את חבריהם.
- מומלץ להרגיל את התלמידים לברך בעל פה, כדי לזכות בעניית אמון, כשיש לשים דגש בהכרת התלמידים בחשיבות העניין, מתוך כך יזכרו התלמידים את הברכות.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרקים מ-מב.

פרק כז – הלכות תרומות ומעשרות

מטרות:

- התלמידים ידעו את הטעם למצווה זו.
- התלמידים יבינו את המושגים טבל ודמאי.
- התלמידים ילמדו שאין לאכול אוכל אם אין ודאות שהפרישו ממנו תרומות ומעשרות.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- הבנת טקסט מהתורה.
- שאלת שאלת רב או מורה הלכה.

הצעות דידיקטיות:

- מומלץ שהמורה יביא לכיתה שקית של פירות או פיצוחים ויראה לתלמידים את סדר ההפרשה והברכות.
- מומלץ שהמורה יביא לכיתה שקית של פרות או פיצוחים ויראה לתלמידים את סדר ההפרשה והברכות.
- מומלץ להשתמש בחומרים שיש באתר מכון התורה והארץ, בסרטים, במצגות ועוד.
- ניתן לבנות מצגת המתארת את תהליך ההפרשה, כמה מתוך כמה. בתקופת בית המקדש ובימינו.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שו"ע מקור חיים, פרק קמא.

פרקים כח-כט - הלכות צדקה

מטרות:

- התלמידים יכירו את מקור המצווה בתורה.
- התלמידים ילמדו מהו טעמה של מצוות הצדקה.
- התלמידים ילמדו מהו ערכה של מצוות הצדקה.
- התלמידים יעמדו על כך שמתן בסתר הוא המצווה המעולה ביותר.
- התלמידים ילמדו שצדקה תציל ממוות.
- התלמידים ילמדו שערכו של המַעֲשֶׂה אחרים לקיים מצוות צדקה גדול מן המקיים מצוות צדקה.
- התלמידים ילמדו מדוע נהגו לתת צדקה לפני התפילה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- עיון והבנת דברי חז"ל במדרשים.
- הפקת לקח ולימוד מוסר מתוך מעשה שהיה.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.

הצעות דידקטיות:

- מוצע לקרוא את הסיפורים על מר עוקבא ואשתו ממסכת כתובות בעיון ובנחת ולתת לתלמידים לבטא את המסרים שלמדו מסיפורי חז"ל.
- כדאי להביא עוד סיפורי חז"ל על מעלת מצווה יקרה זו, ראו בהרחבה בהלכה לתלמיד לכיתה ה' ולכיתה ו'.
- מומלץ להביא לכיתה קופת צדקה באופן קבוע לקיום המצווה או הפעלה בה ייצרו התלמידים קופת צדקה.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קכח.

פרקים ל-לא – הלכות פורים

מטרות:

- התלמידים ידעו שחובת קריאת המגילה חלה על גברים ועל נשים כאחד.
- התלמידים ילמדו שאין יוצאים ידי חובת הקריאה משמיעה ברדיו או בטלוויזיה.
- התלמידים ילמדו ויכירו את שלוש הברכות הנאמרות לפני הקריאה ואת הברכה שלאחריה.
- התלמידים ידעו את המחלוקת בין בני ספרד לבין בני אשכנז במספר הברכות שמברכים ביום לפני קריאת המגילה.
- התלמידים ילמדו שחובה לשמוע את כל הקריאה מהחזן מתוך הכתב, ומי שקורא אותה בעל פה אינו יוצא.
- התלמידים ידעו שחובת סעודת פורים היא ביום ולא בלילה.
- התלמידים יכירו את המצווה לשתות יין ביום זה.
- התלמידים ילמדו את דיני מצוות משלוח מנות ואת פרטיה.
- התלמידים ילמדו את דיני מצוות מתנות לאביונים ואת פרטיה.
- התלמידים ילמדו שאף הנשים חייבות בכל מצוות פורים.
- התלמידים ילמדו שחוץ מקריאת המגילה, שחובה לקיימה ביום ובלילה, כל שאר המצוות החובה לקיימן היא רק ביום.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- התמצאות בסידור.
- עשיית סימנים לזכור את הלימוד או את מצוות החג.

הצעות דידקטיות:

- יש להדגיש בפני התלמידים את ערך מצוות השמחה "משנכנס אדר מרבין בשמחה", שמחה של מצווה של נתינה ומחשבה על אחר ולא שמחה של הוללות ופורקן, וחלילה פעמים אף "שמחה" או "צחוק" על חשבוננו או על חסרונותיו של החבר ושל האחר. יש לשלול את המנהגים המתרבים של צחוק וקלות ראש בשם שמחת פורים על חברים וחלילה אף על מורים ועל רבנים, ולברר עם התלמידים מהי שמחה של מצווה.
- כדאי להביא לכיתה מגילה כשרה מקלף וללמוד את הדינים הנוגעים לכך. מומלץ לארגן את מצוות משלוח מנות בין התלמידים בכיתה. יש לערוך הגרלות מי שולח למי וכדומה כדי לפתור בעיות חברתיות שמתגלעות במהלך השנה.

- כמו כן, יש לגייס את התלמידים ואת משפחותיהם לגמ"חים הרבים ברחבי הארץ העוסקים במשלוח מנות מאורגן למשפחות נצרכות. כדאי לקחת את התלמידים לביקור באחד הגמ"חים הסמוך ולראות מקרוב את ארגון ואת איסוף המצרכים על מנת להשאיר אצל התלמידים חוויה ורושם חינוכי הלכה למעשה.

שתיית יין

- יש להדגיש בפני התלמידים את השמחה, כשהיא נובעת ממקור של קדושה ולא חלילה מהוללות. מי שמרגיש ששתיית יין תזיק לו או תגרום לו לביטול השמחה, ודאי שאין עליו חובה לשתות, להיפך.

תחפושות

- סוגיה זו שכיחה במחוזותינו. יש לחנך את הילדים לשמחה שאינה פוגעת בערכים ההלכתיים ולהקפיד על ענייני צניעות ועל עניינים בין אדם לחברו גם בימי שמחת הפורים.
- בעניין התחפושת שגבר ילבש שמלת אישה, **הרמ"א בשולחן ערוך** (או"ח סי' תרצו סעי' ח) **הכריע להתיר**, וז"ל:

"הגה: ... ומה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכווין אלא לשמחה בעלמא; וכן בלבישת כלאים דרבנן. וי"א דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה. וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה, אין בזה (לא) משום לא תגזול (ויקרא יט, יג) ונהגו כך, ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר (תשובת מהר"י מינץ)".

וכן הכריע הרב ח"ד הלוי במקור חיים השלם, רלד מ.

- **אולם בעל הילקוט יוסף** מועדים חלק ה הביא אחרונים **המתנגדים למנהג זה והכריע להחמיר** וז"ל:

"טו. מה שנוהגים להתחפש וללבוש פרצופים אין כל איסור בדבר, אולם אסור באיסור מוחלט לאיש ללבוש שמלת אישה וכן לא תלבש אישה בגדי איש, גם ביום פורים.

טז. אין ראוי לחפש ילדים קטנים בתלבושת של אשה. אולם אם יש רק בגד אחד של זכר לנקבה או להיפך, ושאר הבגדים כהוגן, יש מקום להקל, והמחמיר תבוא עליו ברכה".

מקורות והרחבה למורה לפרקים מא-מד:

- קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סימן קמא-קמב; קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קיד; ובמקור חיים השלם, חלק ד, פרק רלב; ילקוט יוסף, חלק ה – מועדים.

פרק לב – ימי חג הפסח

מטרות:

- התלמידים ידעו את המקור שמות החג בפסוקי התורה.
- התלמידים יבינו את המסר שקיים בכל אחד משמות החג.

מיומנויות:

- עיון בחומש.
- התמצאות בסידור.
- התמצאות ביומן השנה.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ להכין טבלה עם לוח השנה, התלמידים ישלימו את הימים ע"פ התאריכים, יצבעו או יכתבו ע"פ שאלות מכוונות בספר. תאריך החג, ימי מקרא קודש חול המועד ועוד.

פרקים לג-לד – איסור חמץ ודיני בדיקת חמץ

מטרות:

- התלמידים ידעו את המקור לאיסור חמץ בפסח בתורה.
- התלמידים ידעו את הטעם לאיסור חמץ בפסח.
- התלמידים ידעו את הטעם למצוות האכילה של מצה בפסח.
- התלמידים ידעו באילו תנאים האוכל חמץ בפסח חייב כרת.
- התלמידים יבינו שכרת הוא מיתה בידי שמיים.
- התלמידים ילמדו שהמניח חמץ ברשותו עובר על שני לאווים: לא יראה ולא ימצא.

- התלמידים יבינו מדוע נוסח הברכה בבדיקת חמץ הוא "על ביעור חמץ".
- התלמידים ילמדו את פרטי דיני הבדיקה.
- התלמידים ילמדו שיש לבטל את החמץ לאחר הבדיקה בלילה.
- התלמידים יבינו את פשר השינוי בנוסח הביטול שאנו עושים ביום.

מיומנויות:

- הבנת טקסט מהתורה.
- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.

הצעות דידקטיות:

- על המורה להמחיש בדרך של סיפור תיאור מעשי של בדיקת חמץ.
- יש לחדד בעיני התלמידים את הסיבה לנוסח של הברכה לבדיקת חמץ: "על ביעור חמץ" ולא "על בדיקת חמץ".
- יש לחדד בעיני התלמידים את הסיבה להבדל ולתוספת שיש בביטול החמץ של היום בניגוד לנוסח הביטול בלילה.
- יש לערוך את השיעור הזה עם מחזור של החג בידי התלמידים כדי שיוכלו לראות את נוסח הברכה ואת נוסחי הביטול של הלילה ושל היום.
- מוצע לאפשר לתלמידים לספר על העזרה שתרמו לניקיון ביתם לכבוד חג הפסח.
- מוצע לאפשר לתלמידים לספר על המנהגים המיוחדים שנוהגים בביתם בליל בדיקת חמץ.
- מוצע למורה לשאול את תלמידיו כיצד לנהוג אם רואים חמץ גלוי במהלך טיול בחג הפסח.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך גאנצפריד, סימן קיא, קיד; קיצור שולחן מקור חיים, פרק פד; ילקוט יוסף מועדים.

פרק לה – דיני אפיית מצה

מטרות:

- התלמידים ידעו מאילו חומרים מכינים מצה.
- התלמידים יתנסו בהכנת המצה כדי שיבינו את משמעות החימוץ בבצק.
- התלמידים ידעו מהם מים "שלנו".
- התלמידים ידעו את ההבדלים שיש בין אפיית לחם לאפיית מצה.

מיומנויות:

- יישום מעשי של מה שנלמד באופן תיאורטי.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ לקראת חג פסח ליזום ביקור במאפיית מצות ואפייה בפועל בבית הספר.

פרק לו – ליל הסדר

מטרות:

- התלמידים ידעו את שלבי עריכת ליל הסדר.
- התלמידים יבינו את תוכנו של כל אחד מסימני ליל הסדר.
- ההתלמידים ילמדו על נטילת ידיים ללא ברכה בשביל דבר שטיבולו במשקה.
- התלמידים ידעו מהם שבעת המשקים.
- התלמידים ידעו אילו ברכות אנו מברכים על המצה לפני אכילתה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.

הצעות דידקטיות:

- **קדש** – להסביר שצריכים לשתות יין בשיעור הנדרש. הכינו גביעים תואמים (ולא הגביעים הקטנים שהם הביאו מהגן). ללמד שאפשר לצאת ידי חובה במיץ ענבים. ילדים בדרך כלל אוהבים לשתות מיץ ענבים וקל לעודד אותם לשתות כנדרש.
- צריך להסביר מהי מטרת ליל הסדר. לילה של שיח משפחתי בהיסטוריה של עם ישראל בתחילת דרכו, הנסים הגדולים שאירעו במצרים וביציאה ממנה,

ושכל שנה אנו מצווים לחזור ולספר אפילו כולנו חכמים וכו'. עושים שינויים, כדי לעשות את הלילה הזה מיוחד, מעניין ומאתגר, לא עוד סעודת שבת או חג רגילה.

מוצע להקים מרכזי למידה ותחנות אשר בהם יעברו התלמידים ויחוו את דיני החג השונים :

- תחנה מספר 1 – שולחן עורך עם מדידת השיעורים השונים (כוס יין, מרור, מצה ועוד).
- תחנה מספר 2 – והגדת לבנך, סיפור יציאת מצרים ושאלות טובות כצידה לתלמידים לליל הסדר בביתם.
- תחנה מספר 3 – הכשרת כלים לפסח, הגעת כלים וליבון וכדומה.
- תחנה מספר 4 – שרפת חמץ וביעור חמץ והדינים השונים בעניין.
- תחנה מספר 5 – הקרנת סרטון של מכון המקדש על קורבן פסח בזמן המקדש.
- תחנה מספר 6 – אפיית מצות.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרקים פד, פז, פח.

פרקים לז-לח – מבוא למצוות השבת אבדה ורבי חנינא ומצוות השבת אבדה

מטרות:

- התלמידים ילמדו את מקור המצווה בתורה.
- התלמידים ידעו את טעם המצווה.
- התלמידים ידעו שיש במצווה זו מצוות עשה ומצוות לא תעשה.
- התלמידים ילמדו על מעלת המצווה באמצעות המעשה של רבי שמעון בן שטח.
- התלמידים ילמדו את פרטי דיני המצווה ואופן קיומה מהמעשה של רבי חנינא בן דוסא.
- התלמידים ילמדו להקביל את קיום המצווה על ידי רבי חנינא ואשתו מתוך פסוקי התורה.
- התלמידים ילמדו את היישום המעשי של קיום המצווה.

מיומנויות:

- הבנת טקסט מהתורה.
- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- עיון ולימוד דברי פוסקים ודברי חז"ל.
- שאילת שאלת רב או מורה הלכה.

הצעות דיסקטיות:

- על המורה להמחיש בדרך של סיפור או תיאור מעשי מחיי היומיום של התלמידים קיום מעשי של המצווה.
- כדאי לתרגל עם התלמידים מהי נתינת סימנים נכונים.
- להביא חפץ ולתאר אותו בסימנים הנכונים.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קסג.

פרקים לט-מא – דיני מצוות השבת אבדה, השמירה והטיפול באבדה וסדר ההכרזה

מטרות:

- התלמידים ילמדו את דיני המצווה.
- התלמידים ידעו מתי האבדה יכולה להיות שלהם.
- התלמידים יבינו מדוע נשים חייבות במצווה זו.
- התלמידים ילמדו על דרכי השמירה על האבדה.
- התלמידים ילמדו על ההבדל באופני השמירה באבדה שהיא בעלי חיים לאבדה מסוג אחר.
- התלמידים ילמדו מהו סדר ההכרזה על אבדה שהיה מקובל בזמן בית המקדש.
- התלמידים יכירו את סדר ההכרזה על אבדה הנהוג היום.

מיומנויות:

- הבנת טקסט מהתורה.
- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- עיון ולימוד דברי פוסקים ודברי חז"ל.

- הפנמת לקח ממעשה שהיה.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ להמחזיז הצגה המתארת את שלבי קיום המצווה, הבנויה על אירועים בחיי התלמידים.
- שיעור במצוות "השבת אבדה" יכול להתנהל בחצר בית הספר. מוציאים את כל תלמידי הכיתה, בוחרים תלמיד שאיבד משקפיים או כל דבר אחר, יוצרים הכרזה ומקיימים את המצווה בפני חבריו. לחלופין, אפשר להשתיל אבדה שאינה שייכת לאף אחד מהכיתה ולערוך את כל השלבים וכך הלאה.
- פרטי הדינים – מתי חייב להכריז? מתי לא ייגע? מתי הרי אלו שלו? – רבים ומסועפים, לכן אין להתעמק יתר על המידה עם הלומדים הצעירים במצבים המורכבים, כדאי לומר להם זאת, וכן לכוון אותם שלפני החלטה יש להתייעץ עם רב מוסמך.
- מומלץ לעיין בשו"ע חו"מ סי' רנ"ט-רע"א, וכן בספר הבית היהודי ח"ד, צדק ומשפט סי' יב.
- יש מקרים שאנשים מסוימים פטורים ממצווה זו, כגון: זקן מכובד או חכם ואינה לפי כבודו, או כוהן והיא בבית הקברות, עיין שם לפרטי הדינים.
- מומלץ להקים "אבן הטוען" של בית ספר בימי שישי או ר"ח ולחנך לקיום מצוות השבת אבדה ברוב עם וכו'...

- הצעה לשיעור נוסף לתלמידים המתקדמים:

מתי חובה להכריז?

א. המוצא מציאה חייב להכריז עליה, רק אם יש באבדה סימן בגופה או שראוי לתת סימן במקומה (במקום שנמצאה האבדה).

ב. במציאה שאין בה סימן אין חובת הכרזה, המוצא מציאה שאין בה סימן אך נראה בברור שהנחה שם בכונה על מנת לחזור ולקחתה, אזי לא יגע בה. ואם מצא אבדה במקום פרטי, אפלו שאין בה סימן חייב להחזיר.

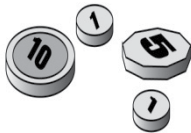
ג. המוצא מעות (כסף) מפזרים או עגולי דבילה (תאנים שנגרסו יחד, שעושים אותם עגולים) או כפרות של מאפיה, או חתיכות בשר שכלם דומים זה לזה, ואין בהם סימן לא בקשרים ולא במנין ולא במשקל – הרי אלו שלו. כי אומרים אנו שהבעלים הרגישו בנפילתם, וכיון שאין בהם סימן הבעלים התיאשו.

ד. אָבֵל כְּכָרוֹת (לָחֵם) הַנֶּאֱפוֹת בְּבֵית אוֹ חֲתִיכוֹת בְּשָׂר וְדָגִים שֵׁישׁ בָּהֶם סִימָן, כְּגוֹן שְׁנַחֲתֶכּוּ בַצֹּרֶה מְשֻׁנָּה, הָיוּת וְיֵשׁ בָּהֶם סִימָן חָיִב לְהַכְרִיז.

ה. הַמַּאֲבָד מְטַבֵּעַ אַחַת מִתִּיאֵשׁ מִיָּד, הָיוּת וְיִוֹדַע שֶׁמְטַבֵּעַ עוֹבְרַת מִיָּד לְיָד, וְאִין לָהּ סִימָן, כִּי כָּל הַמְטַבְּעוֹת דּוֹמוֹת, לָכֵן הַמוֹצֵא זָכָה בָּהּ. אֶפְלוּ אִם שָׁמוּ רְשׁוּם עַל הַמְטַבֵּעַ – אִינוּ נֶחְשָׁב לְסִימָן. מִפְּנֵי שֶׁמְטַבֵּעַ לְהוֹצֵאָה נִתְּנָה, וְיִתְּכֵן שֶׁקָּנָה בָּהּ וְנִפְלָה מֵאָדָם אַחֵר.

ו. הַמוֹצֵא מְעוֹת מְפֹזְרִים – הָרִי אֵלּוּ שָׁלוּ, כִּיִּן שֶׁאָדָם רָגִיל לְמִשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ, וּבִדְאִי הָרָגִישׁ בְּנִפְיִלְתָּם וְהִתִּיאֵשׁ, אָבֵל אִם מָצָא אוֹתָם צְבוּרִים – חָיִב לְהַכְרִיז, כִּיִּן שֶׁבִדְאִי הִנִּיחוּ אוֹתָם שָׁם, וְיֵשׁ סִימָן בְּמִנְיָן וּבִמְקוֹם.

ז. הַמוֹצֵא שְׁלֵשׁ מְטַבְּעוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, כְּמוֹ מַגְדֵּל, כְּגוֹן: שֶׁהַמְטַבֵּעַ הִתְחַתְּנוֹה גְּדוּלָה, וְעָלֶיהָ מְטַבֵּעַ קֶטְנָה וְעַל הָאֲמֻצָּעִית יוֹתֵר קֶטְנָה – חָיִב לְהַכְרִיז.

ח. וְכֵן אִם הָיוּ בַצֹּרֶת סֵלֶם, שֶׁרְבוּ שֵׁל הַמְטַבֵּעַ הָאֲמֻצָּעִי עַל הִתְחַתְּנוֹ, וְרְבוּ שֵׁל הַמְטַבֵּעַ הָעֶלְיוֹן עַל הַמְטַבֵּעַ הָאֲמֻצָּעִי.

ט. אוֹ שֶׁהָיוּ מְנַחִים אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְהִשְׁלִישִׁי עַל גְּבִיהֶן – חָיִב לְהַכְרִיז. כִּיִּן שֶׁבִדְאִי לֹא נָפְלוּ, אֶלָּא הִבְעֵלִים הִנִּיחוּם שָׁם בְּכִנְיָהּ.

שאלות חזרה

1. כתבו האם חייב להכריז או לא! (סעיפים א-ב)
  - א. המוצא אבדה עם סימנים.
  - ב. המוצא אבדה בלי סימנים באוטובוס.
  - ג. המוצא אבדה בלי סימנים בשטח פרטי.
2. משה מצא לחם שנאפה במאפיית אנג'ל. (סעיף ג)
  - א. האם חייב להכריז?
  - ב. נמקו דבריכם.

3. בערב שבת מצאה גלית לחמניות חמות בצורות מיוחדות. (סעיף ד)
- א. האם גלית צריכה להכריז עליהן?
 ב. נמקו דבריכם.
4. שמואל מצא מטבע אשר רשום עליה "נהוראי". דוד חברו טען: שמואל זכה במטבע, למרות שרשום עליה שם, ואילו שמואל הסתפק.
- א. האם תוכלו לעזור להם להכריע? (סעיף ה)
 ב. נמקו דבריכם.
- 5*. השלימו את הטבלה. (סעיפים ו-ז)

המקרה	הדין	הסיבה
1. המוצא מעות מפוזרים.		
2. המוצא מעות צבורים.		
3. המוצא שלוש מטבעות המונחות בצורת מגדל.		
4. המוצא שלוש מטבעות המונחות בצורת סולם.		

הערה למורה :

*פרטי הדינים במצווה זו רבים מאוד ואין צורך להתמקד בפרטי הדינים בגיל זה, אלא אם כן יש דרישה מן התלמידים לפי רמת שאלותיהם, על המורה להכריע ולהחליט על מידת הרחבת הנושא. פרק זה מומלץ לתלמידים מתקדמים בלבד.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק קסג.

- על המורה להרחיב את ידיעותיו בנושא ולעיין בשו"ע חו"מ, סי' רנט-רעא, וכן בספרים נוספים המסכמים עניינים אלו, כמו הבית היהודי ח"ד, סי' ח-יב.
- הפרקים האחרונים בנושא זה מורכבים, מומלץ ללמד רק בכיתות מתקדמות.

פרקים מב-מג – הלכות שבועות ושמחת יום טוב

מטרות:

- התלמידים יכירו את הסיבה להישארותנו ערים כל ליל שבועות מתוך עיסוק בתורה.
- התלמידים ילמדו מפני מה נוהגים לקרוא את מגילת רות ואת ספר התהילים בחג זה.
- התלמידים ילמדו את הטעם למנהג אכילת מאכלי חלב בחג זה.
- התלמידים ילמדו את המנהגים השונים ביחס לשאלה האם לעמוד בקריאת עשרת הדיברות.
- התלמידים ידעו שאין שמחת החג מתקיימת אלא בבשר וביין.
- התלמידים ילמדו שמי שדואג לשמוח רק עם בני ביתו ושוכח לשמח את היתום ואת האלמנה אינו מקיים את מצוות שמחת החג.
- התלמידים ידעו מה מקורו של השם איסרו חג.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- שאילת שאלות בהלכה לרב או לפוסק.
- עיון והבנת דברי חז"ל במדרשים ודברי פוסקים ראשונים כדוגמת הרמב"ם.
- לימוד והכרת המושגים: תיקון ליל שבועות, שמחת חג, איסרו חג, עולת ראייה, עלייה לרגל.

הצעות דידקטיות:

- מומלץ לכוון את התלמידים ללמוד נכון בליל שבועות או לתת חומר מעניין כדי שלא יסתובבו בו ערים לשווא.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק צא.

פרק מד – הלכות ברכות התורה

מטרות:

- התלמידים יכירו את מעלת ברכות התורה ואת תכליתן.
- התלמידים ילמדו מהן ברכות התורה.
- התלמידים ילמדו את הטעם לאמירת ברכות התורה בבוקר ומדוע אנו אומרים מיד אחרי זה את ברכת הכוהנים ועוד קטעים מתושב"ע.
- התלמידים ילמדו שגם נשים חייבות במצווה זו.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- שאילת שאלות בהלכה לרב או לפוסק.
- עיון והבנת דברי חז"ל.
- התמצאות בסידור.
- הפנמת מסר ממעשה שהיה.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק ה.

פרקים מה-מז – הלכות תעניות ציבור וימי בין המצרים

מטרות:

- התלמידים ילמדו את מטרת הצום.
- התלמידים ילמדו מהן ארבע תעניות ציבור.
- התלמידים ידעו מה טעמו של כל צום.
- התלמידים ידעו מה התאריך המדויק שבו חל כל צום.
- התלמידים ילמדו מתי מתחילים ומתי נגמרים ימי בין המצרים.
- התלמידים ילמדו על המנהגים המיוחדים לימים אלו.
- התלמידים ידעו מהו דין תשעת הימים.
- התלמידים יבינו את חומרת הימים של שבוע שחל בו ט' באב.

מיומנויות:

- הבנת טקסט הלכתי.
- ניתוח אירוע על פי ספרות ההלכה.
- הבנת טקסט מהתורה וממדרשי חז"ל.
- התמצאות בלוח השנה.
- הבנת המושגים: ג' עברות, ימי בין המצרים, שלושת השבועות, תשעת הימים ושבוע שחל בו.
- שאילת שאלות בהלכה לרב או להורים.
- הפנמת מסר ממעשה שהיה.

הצעות דידיקטיות:

- מומלץ לחשוף את התלמידים לחומרים על בית המקדש, לרבות תקליטורים וסרטים חינוכיים.
- כדאי לערוך סיור בירושלים ובמכון המקדש, אשר יוסיף רבות הן בתחום הלימודי והן בתחום הרגשי לתלמידינו, וכן יחדיר בהם את הציפייה לגאולה.

מקורות והרחבה למורה:

- קיצור שולחן ערוך מקור חיים, פרק צו.

עמודי ההלכה וגדולי ישראל

כשמזכירים בחוברת ספר אחר, כגון משנה או גמרא או כל דמות מעמודי ההלכה, מומלץ להביא את הספרים הנ"ל לכיתה, כדי שהתלמידים יחוו בעין את החיבורים ואת מחבריהם במידת האפשר.

על המורה לספר על גדולי ישראל, על מידותיהם ותכונותיהם של הצדיקים, על מנת ליצור אווירה והערכה אצל התלמידים לדמויות הנלמדות, וליצור אצלם שאיפה לחקות וללמוד מגדולי ישראל, ולחזק את תחושת ההתבטלות שלנו כלפי הגדולים, בחינת מה שאמרו חז"ל: "אם ראשונים כמלאכים אנחנו בני אדם".

👉 **עמודי ההלכה – גדולי ישראל**, במדריך למורה שלפניכם הבאנו פרקים שלמים שהעבודה בהם היא התעסקות ולימוד על דמויות חשובות בהיסטוריה היהודית ואשר השפיעו רבות על התפתחות ההלכה והפסיקה.

👉 **מומלץ לחנך את תלמידינו לאמונת חכמים** וליצור דמויות מופת בעיניהם אשר תרמו תרומה גדולה לשימורה של ההלכה ולהעברתה מדור דור. באמצעות הלימוד על הדמויות, התלמידים מעריכים ומתחברים ללימוד התורה. כמו כן, הלימוד שלהם ערוך כהפוגה לאחר למידה רציפה של נושא ארוך בעל מספר פרקים. להלן מספר פרקים להעשרה. על המורה להשתמש בהם בתבונה לפי הזמן העומד לרשותו ולפי רמת תלמידיו.

👉 **מומלץ להכין תעודת זהות עם התלמידים**. אפשר לבקש שתלמידים יכינו מראש. ממילא ניתן להוסיף עוד גדולים: למשל הרב חיים דוד הלוי (שהספר נשען על פסקיו)

👉 **ליצור תיקיית "שם הגדולים" או "עמודי הלכה"** לצבור בפנים גדולי ישראל שלמדו עליהם.

רמב"ם – רבי משה בן מימון

תולדות חייו

גדול חכמי ישראל בדורו, ואחד המאורות הגדולים שקמו לעם ישראל. נולד בעיר קורדובה שבספרד. בשנת 4896, לבריאת העולם (1135 למנינם).

בנעוריו משפחתו נדדה למקומות שונים, כשמשפחתו התיישבה במצרים, אביו מת וזמן קצר לאחר מכן, גם אחיו טבע בדרכו להודו, אחיו טבע כשבדו ממון רב השיג גם לרמב"ם.

הרמב"ם נאלץ לעבד כדי לפרנס את משפחתו, והתחיל לעסוק ברפוא חולים, הוא התפרסם במקצוע, ונקרא לשרת את השלטון בקהיר כרופא האישי ואף כתב ספרי רפואה.

עם כל עסוקיו הרבים לא פסק הרמב"ם מלשקד על תלמודו, וחבר יצירות גדולות לעם ישראל.

בגיל 23, התחיל לכתב פרוש על כל המשניות. בגיל 41, החל לכתב את "המשנה לתורה", שנקרא גם "יד החזקה", על שם 14 חלקיו ("יד"). וכן כתב את "המורה נבוכים".

במקביל לכל עסוקיו היה גם עוסק בצרכי צבור, נפטר בשנת 4895, לבריאת העולם (1204 למנינם), לפני מותו צוה לא לקברו במצרים, וארזו העלה לעיר הקדש טבריה.

על הרמב"ם נאמר: **"ממשה עד משה לא קם כמשה"**.

רמב"ם - תעודת זהות

העתיקו למחברת והשלימו את החסר מן התרמילון!

- שמו המלא של הרמב"ם הוא: _____
- הרמב"ם נולד בעיר _____ שבמדינת _____ .
- הוא חיבר ספרים רבים וביניהם: _____
- על הרמב"ם נאמר המשפט: ממשה _____ ועד משה _____ .
- הוא נפטר בשנת _____ נקבר בעיר הקודש: _____ .

תרמילון:

רבי משה בן מימון, מורה נבוכים, רופא, קורדובה, ספרד, לא קם כמשה,
משנה תורה, פירוש המשניות, טבריה, 4896 לבריאת העולם

רבי יוסף קארו – מרן – הבית יוסף

תולדות חייו:

ר' יוסף קארו נולד בטולדו שבספרד בשנת 5248 לבריאת העולם (1488 למנינם). בהיותו בן ארבע גרש עם הוריו מספרד, הם נתישבו בתורכיה, משם עבר לבולגריה, ולבסוף עלה לארץ ישראל והתיישב בעיר הקדוש צפת.

כתב ספרים רבים: "קסוף משנה", "בית יוסף", "שלחן ערוך". ספרו **השלחן ערוך נחשב כחשוב ומפורסם מבין ספריו**, והתקבל בכל קהלות ישראל כספר יסודי, וספר המסמך ביותר לפסיקת ההלכה בישראל.

השלחן ערוך מחלק לארבעה חלקים:

1. "ארח חיים"; 3. "אבן העזר";

2. "יורה דעה"; 4. "חשן ומשפט",

העוסקים בכל תחומי החיים.

ר' יוסף קארו כנה במספר כנויים עד היום, והם: "מרן", "המחבר", "הבית יוסף". הכנויים על שם חבוריו או כהערכת גדלותו.

ר' יוסף קארו נפטר בשנת 5335 לבריאת העולם (1575 למנינם), כשהוא בן 87 שנים, ונטמן בעיר צפת.

העתיקו למחברת את תעודת הזהות של "מרן הבית יוסף" והשלימו את החסר מתוך התרמילון.

תְּעוּדַת זְהוּת - "מָרְן - הַבַּיִת יוֹסֵף"

ר' יוסף קארו נולד ב _____ שבארץ. עלה לארץ והתיישב בעיר הקודש כתב ספרים רבים: _____ , השולחן ערוך נחלק לארבעה חלקים: 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ ר' יוסף קארו כונה בכינויים רבים, כמו: _____ הוא נפטר בגיל: _____

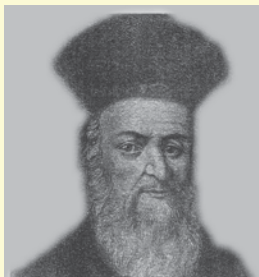
תְּרַמְּלוּן:

טולדו, ספרד, כסף משנה, אורח חיים, המחבר, מרן, ישראל, שולחן ערוך, יורה דעה, הבית יוסף, חושן ומשפט, צפת, בית יוסף, אבן העזר, שמונים ושבע

הגאון רבי אליהו מוילנא

תולדות חייו:

רבי אליהו מוילנא נולד בשנת 5480 לבריאת העולם (1720 למנינם).

כבר בגיל שלש היה בקי בהמשך חמשי תורה, ובהיותו בן שבע שנים דרש בבית הכנסת הגדול בוילנא בפני גדולי תורה.

בהגיעו לגיל בר מצוה לא נמצא לו מורה בעיר וילנא, ומאז התחיל ללמד ביחידות.

בביתו ישב עטוף בטלית ומכתר בתפלין, ועסק בתורה יום וליילה.

הצטן כבעל מדות נעלות וכעושה חסד עם כל אדם. נפטר בחל המועד סכות - יט' בתשרי, בשנת 5558 לבריאת העולם (1797 למנינם).

כתב ספרים ופרושים רבים וביניהם: **על התנ"ך, ועל התלמוד, ועל השלחן ערוך.**

ה ג ר " א
הגאון רבי אליהו
העתיקו למחברת והשלימו את החסר מתוך התרמילון.

תְּעוֹדֵת זְהוּת – הַגַּר"א

רבנו אליהו היה _____ מיוחד בתורה.
בגיל שלוש ידע את כל _____ תורה.
בהיותו בן _____ שנים דרש בבית הכנסת.
בביתו ישב עטוף _____ ומכותר _____ ועסק
בתורה יומם _____
הוא היה בעל _____ טובות, ועשה _____ עם כל אדם.
נולד בשנת _____ ונפטר בשנת _____
כתב ספרים ופירושים רבים על _____,
ר' יוסף קארו כונה בכינויים רבים, כמו: _____
הוא נפטר בגיל: _____

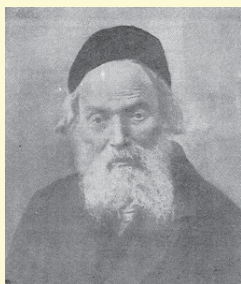
תְּרַמְּלִי לִּי:

גאון, מידות, חסד, השולחן ערוך, שבע, בטלית, חמישה חומשי, 5480,
5558, בתפלין, ולילה, התנ"ך, והתלמוד

עמודי ההלכה / גדולי ישראל

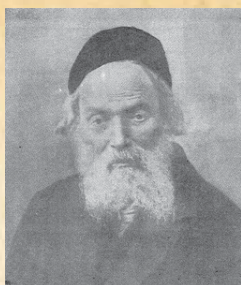
רבי ישראל מאיר הכהן מראדין – "החפץ חיים"

תולדות חייו:

ר' ישראל מאיר הכהן מהעיר ראדין, המכונה ה"חפץ חיים", היה אחד מגדולי ישראל בדורות האחרונים. הוא נולד בשנת 5599 לבריאת העולם (1839 למנינם). כָּבַר בְּהִיּוּתוֹ בְּגִיל צְעִיר, הִתְגַּלָּה הַחֲפֵץ חַיִּים כְּיָלֵד בְּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת, וְרָצוֹן עַז לְלַמַּד תּוֹרָה. רב חייו בעיירה ראדין. בעיירה זו הקים ישיבה שבה למדו תלמידים רבים מכל אירופה. הוא שמש לתלמידיו לא כמחנך בלבד, כי אם כְּאֵב וְכֵאֵם גַּם יַחַד. הַחֲפֵץ חַיִּים נִפְטַר בְּשָׁנַת 5693, לְבְרִיַּאת הָעוֹלָם (1933 לְמִנִּינָם). וְנִקְבְּרָ בְּעִיר "ראדין". הַחֲפֵץ חַיִּים רָצָה מְאֹד לְהַגִּיעַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲךֵּ לֹא הִצְלִיחַ בְּכֵן. בְּאֶרֶץ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ קְבוּץ "חפץ חיים".

העתיקו למחברת והשלימו את החסר בתעודת הזהות של החפץ חיים.

תעודת זהות – החפץ חיים

שם פרטי:

שם משפחה:

נולד בשנת:

נפטר בשנת:

מקום הקבורה:

מפעל חיו - החפץ חיים

"החפץ חיים" מגיל צעיר דבק בכל לבו בלמוד תורה ובמתן שעורים ודרשות לפשוטי העם, וחבר ספרים רבים.

ספרו הראשון והחשוב ביותר היה "חפץ חיים", העוסק בהלכות לשון הרע. בתחלה לא פרסם את שמו כמחבר הספר מתוך ענוה וצניעות, אולם ספרו התקבל והתפרסם בקהלות ישראל, ונודע ברבים גדל מעלתו של המחבר.

בעקבות כך פנו את ר' ישראל מאיר בשם "החפץ חיים".

כמו כן חבר את הספר "שמירת הלשון", שהוא אסף ספרים ומדרשים של חז"ל בעניני לשון הרע.

אולם "החפץ חיים" לא הסתפק בחבור ספרים לבד, אלא הלך מעיר לעיר ומכפר לכפר, להסביר לכל האנשים את החשיבות הרבה ללמד הלכות לשון הרע ולקיימן.

ר' ישראל מאיר הקפיד כל ימיו שלא לדבר לשון הרע, וגם לא לשמע לשון הרע מפיו אחרים.

לאחר מכן חבר את הספר "משנה ברורה", העוסק בכל ההלכות שיהודי חייב לקיים יום יום ובמשך השנה. זהו פרוש על השלחן ערוך חלק ארח חיים.

"החפץ חיים" עסק כל ימיו בגמילות חסדים בצדקה ובהכנסת אורחים, ואף חבר ספר הנקרא "אהבת חסד" העוסק בהלכות צדקה וגמילות חסדים.

העתיקו למחברת ומתחו קו בין שם הספר לבין הנושא שבו עוסק הספר.

●	●	"החפץ חיים"	●	הלכות גמילות חסדים וצדקה.
●	●	"משנה ברורה"	●	מדרשי חז"ל בנושא לשון הרע.
●	●	"שמירת הלשון"	●	ההלכות שיהודי חייב לקיים כל יום ויום.
●	●	"אהבת חסד"	●	הלכות לשון הרע.

לפניכם שני סיפורים על החפץ חיים, תנו כותרת מתאימה לכל סיפור.

סיפור א:

כשהיה החפץ חיים בן 30 התמנה להיות ראש ישיבה וכל חצי שנה היה מקבל את משכרתו.

לפני חג הפסח קבל החפץ חיים את משכרתו והתכוון לנסיעה לביתו, בני ביתו של החפץ חיים היו זקוקים מאד לכסף, כדי להתכונן לחג הפסח. אך לפני שיצא לדרך שמע מחברו על יתומה עניה, שעמדה להנשא והחתנה התבטלה, משום שלפלה לא היה כסף עבור הוצאות החתנה. החפץ חיים מהר לביתה של היתומה, ומסר לה את כל משכרתו ולא השאיר לעצמו אפילו מעט מן הכסף.

שאלו אותו חבריו מדוע לא השארתי לעצמי מעט מן הכסף?

השיב החפץ חיים: אני, אצליח להשיג הלוואה עבור ההוצאות שלי, אך לפלה העניה מי יעזר ויתמך?

סיפור ב:

פעם נסע "החפץ חיים" בעגלה עם סוחרים בהמות וסוסים, וכל הדרך שוחחו הסוחרים על שורים, פרות וסוסים. והחפץ חיים היה שקוע במחשבותיו, פתאום העלה אחד מן הסוחרים שיחה על סוחרים אחרים.

כששמע זאת החפץ חיים, אמר להם:

"אחים עד עכשו עסקתם בשיחה על סוסים ושורים, ומדוע עכשו אתם מדברים על אנשים? הרי יש אסור חמור של לשון הרע!"

אך האנשים בעגלה לא הקשיבו לדבריו. לאחר שבקש מהם שוב להפסיק לדבר לשון הרע, והם המשיכו לדבר, בקש החפץ חיים מהעגלון שיוריד אותו מהעגלה. מוטב לו להשאר באמצע הדרך, מלשבת ולהקשיב לדברי לשון הרע ורכילות.

תפזורת

העתיקו למחברת ומצאו את כל המושגים הקשורים לדמותו של בעל החפץ חיים.
היעזרו בתרמילון.

ש	מ	י	ר	ת	ע	ה	נ	ש	מ
ח	ח	ן	א	ה	כ	ב	פ	ג	ד
י	פ	ט	ד	ל	ר	ר	י	כ	ס
ע	צ	ל	י	ש	י	ו	ע	י	ח
כ	ח	א	נ	ו	א	ר	ע	י	ת
ר	י	ק	פ	נ	מ	ה	צ	ל	ב
א	י	ש	ר	א	ל	כ	ה	ן	ה
ט	מ	ר	ר	ל	ך	ף	צ	ל	א
ו	נ	צ	ו	ר	ל	ש	ו	נ	ך
ח	ו	ט	א	א	ע	נ	ה	ב	ג

המילים: ראדין, ישראל מאיר, חפץ חיים, שמירת הלשון, אהבת חסד, נצר לשונך,
הכוחן, משנה ברוכה.

רַבֵּי יִשְׂרָאֵל אַבּוּחֲצִירָה

בשנת תר"ן בראש השנה נולד רבי ישראל אבוחצירא בעיר תפליאל במרוקו. לאביו רבי מסעוד אבוחצירא, נכד לרבי יעקב אבוחצירה. כבר מגיל צעיר נחן בסגולות מיוחדות וכחות נפש מפלאים. בזמן שבני גילו שחקו במשחקי ילדות, היה הנער ישראל מבקש את השלמות ושאף לעלות בתורה ובעבודה על קניית מדות טובות. אשר נפר פי רכשם כבר מילדותו.

מגיל צעיר החלו באים אליו אנשים כדי שיברכם ויתפלל עבורם, כבר אז ידעו שברכתו פועלת גדולות ונצורות, לאחר זמן התפרסם שמו וזכה לכינוי ה"בבא סאלי" – האבא המתפלל.

כשהתייתם מאביו, התבקש ר' ישראל לעמד בראש ישיבת אביו, אף הוא מרב ענותנותו סרב, אף קבל על עצמו להעביר שעורי תורה. הוא התגלה כבקי עצום במקצועות התורה וסרב להדפיס את שעוריו שלא יכשל חלילה במדת הגאון.

כמיהתו לעלות לארץ הקדש היתה גדולה, ותמיד הרבה לספר בשבח ארץ ישראל.

מספר פעמים בקר בארץ, עד שזכה למשאלת חיו, ועלה לארץ בשנת תשכ"ד והשתקע בעיר הקדש נתיבות.

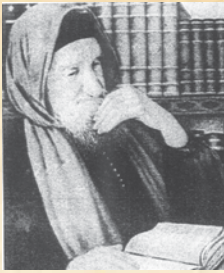
ב-ד' שבט תשמ"ד נפטר רבי ישראל בעיר נתיבות ושם נקבר. עד היום באים להשתטח על קברו ביום ההלוואה.

מקור השם אבוחצירא: מספרים על הסבא ר' יעקב, אשר ארע לו נס בדרך לאנזיה, בערב יום ששי לא רצה לחלל את השבת ורב החובל התעכב. לקח את המחצלת והתישב עליה ונט על גלי הים, עד שהגיע לפני כניסת השבת לארץ ישראל.

חצירה = מחצלת. אבוחצירא = אב המחצלת.

העתיקו למחברת את תעודת הזהות של הבבא סאלי והשלימו את החסר

תְּעוּדַת זְהוּת – "הַבַּבָּא סָאֲלִי"

שֵׁם פְּרָטִי: _____
שֵׁם מְשֻׁפָּחָה: _____
נוֹלַד בְּעִיר: _____
שְׁבִמְדִינַת _____
שֵׁם הָאָב: _____
שֵׁם הַסָּבָא: _____
נוֹלַד בְּשָׁנַת: _____
עָלָה לְאָרֶץ בְּשָׁנַת: _____
הִתְגוּרָר בְּעִיר: _____
נִפְטָר בְּשָׁנַת: _____

ת.ו.ש.ל.ב.ע

"וְכִי מִי אֲנִי?
וּמִי עַמִּי?
כִּי נִעְצָר כַּח לְהִתְנַדֵּב כְּזֹאת,
כִּי מִמֶּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ!"

(דברי הימים א כט, יד)

